ज्वालामूखी गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

साँधभञ्ज्याङ,धादिङ

बागमती प्रदेश,नेपाल

मध्यमकालिन खर्च संरचना

(आ.व.२०७७/०७८-२०७८/०७९)

ज्वालामूखी गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिका‌को कार्यालय

साँधभञ्ज्याङ,धादिङ

बागमती प्रदेश,नेपाल

२०७८

भूमिका

उपलब्ध श्रोत तथा साधनलाई आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तालमेल र सामनजस्यता गराई नीति,आवधिक योजना,वार्षिक बजेट र कार्यक्रमको स्थिरता र सुनिश्चितता गर्नु मध्यमकालिन खर्च संरचनाको उद्धेश्य रहेको छ । मध्यमकालिन खर्च संरचना आवधिक योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने एक महत्वपुर्ण औजार हो । सरकारी खर्चमा पारदर्शिता बढाउन,सार्वजनिक निकायलाई जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन तथा वित्तीय अनुशासन प्रवर्द्धन गर्न यसको प्रयोग अपरिहार्य रहेको छ । यसरी प्राथमिकताका आधारमा बजेट तथा साधनलाई सुनिश्चित गरी सरकारलाई साधन श्रोतको अनुमान तथा वितरणमा सहजता ल्याई स्पष्ट दिशा निर्देश गर्न सघाउ पुर्‍याउँछ । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन,२०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार पारिएको हो ।

गाउँपालिकाबाट तयार पारिएको प्रस्तुत खर्च संरचना पहिलो प्रयास हो । विषयगत शाखाबाट प्राप्त अप्रशोधित सूचना तथा तथ्याङ्कमा आधारित रही खर्च संरचना तयार पारिएको छ । गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि कार्यक्रमको निरन्तरता र योजनाको पूर्ण कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका माध्यमद्धारा दिगो विकास हुने विश्वास लिईएको छ । मध्यमकालिन खर्च संरचनाको निर्माण गर्दा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्दै ‘‘शिक्षा,स्वास्थ्य,कृषि,पर्यटन र पूर्वाधार-समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार’’ भन्ने गाउँपालिकाको परिकल्पना पूरा गरी ‘‘समृद्ध नेपाल सखुी नेपाली’’को राष्ट्रिय अभियानको सफलतामा सहयोग पुग्ने विश्वास लिईएको छ ।

यस मध्यमकालिन खर्च संरचनाको नतिजा सूचक निर्माण गर्दा दिगो विकासका लक्ष्य,राष्ट्रिय रणनीति,बिषयगत एवं क्षेत्रगत गुरुयोजना र गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमलाई आधार मानिएको छ । खर्च संरचनालाई यथार्थपरक र अर्थपुर्ण बनाउन योजना र कार्यक्रमलाई प्रथम र दोस्रो प्राथमिकताक्रममा वर्गिकरण गरिएको छ । नतिजा सुचक अनुसारका लक्ष्य प्राप्तिका लागि निरन्तर र योजनाबद्ध रुपमा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा लैजानुपर्ने देखिन्छ । यो मध्यमकालिन खर्च संरचना गाउँपालिकाको नीति अनुशासनलाई प्रारम्भिक अवस्था देखि नै प्रभावकारी बनाउन कोशे ढुङ्गा साबित हुने अपेक्षा गरिएको छ । अन्त्यमा, यस मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यमा संलग्न हुनुहुने गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारी र कर्मचारीहरुप्रति विशेष धन्यबाद सहित विषयगत शाखाबाट यस कार्यमा सघाउ पुर्‍याउने सम्पुर्ण कर्मचारीमा गाउँपालिका धन्यबाद ज्ञापन गर्दछ ।

२०७७ चैत्र

ज्वालामूखी गाउँपालिका

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको कार्यान्वयन, "समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली"को वर्तमान नेपाल सरकारको लक्ष्य एवम् सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्नुपर्ने दिगो विकास लक्ष्यहरू सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता पूरा गर्नका लागि सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापन हुनु पर्दछ। सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने औजारको रूपमा रहेको मध्यमकालीन खर्च संरचनाले उपर्युक्त लक्ष्यहरू पूरा गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ।

नेपालको संविधान अनुरूप अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले अनिवार्य रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस ऐन अनुसार मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य तथा सो योजनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याईंलाई समेटिनुपर्ने, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धि समेत राख्नुपर्ने व्यवस्था छ। यसका अलावा योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण र सो रकम कुन कुन स्रोतबाट के कति व्यहोर्ने र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण गरिएको हुनुपर्ने प्रावधान छ। यसै प्रावधानलाई ध्यानमा राखी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ।

यो खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण गर्ने आधारहरू परिमार्जन गरी वस्तुगत रूपमा पन्ध्रौं योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्ने दिशामा कार्यक्रम/आयोजना उन्मुख छ, छैन भन्ने मुख्य आधारमा प्राथमिकीकरणको निश्चित मापदण्ड बनाइएको छ। समग्र विकासका विषय क्षेत्रहरूलाई ५ क्षेत्रमा विभाजन गरी मापदण्डहरूमा सबै क्षेत्रले पुऱ्याउनु पर्ने ६ वटा सामान्य आधारहरू र विषयक्षेत्र अनुसार दुई वटा क्षेत्रगत आधार तय गरिएका छन् साथै, यस खर्च संरचनामा पहिलो वर्ष वा आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को हकमा विनियोजित बजेट अनुरूप र त्यसपछिका बाँकी दुई आर्थिक वर्षको हकमा आयोजना कार्यान्वयनको स्थिति, उपलब्ध साधन स्रोत र खर्च गर्ने क्षमतालाई आधार मानी रकम अनुमान गरिएको छ। यसैगरी विभिन्न क्षेत्रमा आगामी तीन वर्षभित्र गरिएको लगानीबाट प्राप्त हुने लक्षित प्रतिफल तथा नतिजा सूचकहरू प्रस्तुत गरिएको छ।

१.२ अवधारणा तथा उद्देश्य

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारका रूपमा यस खर्च संरचनाले सरकारसँग उपलब्ध सीमित साधन स्रोतको आँकलन गर्ने र त्यसलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ। यस अन्तर्गत सरकारी स्रोत, राजस्व, आन्तरिक ऋण, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको आँकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ। यसैको आधारमा खर्च क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत मन्त्रालय र सरकारका अन्य निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको बजेट विनियोजन र सङ्घीय संरचनामा सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारले स्थानीय तहको सरकारलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गरिन्छ। यसरी निर्धारण भएको स्रोतभित्र रहेर मन्त्रालय एवम् निकायहरूले नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गर्दछन्। यसमा सम्बन्धित निकायहरूको व्यापक छलफल पछि तीन वर्ष अवधिको बजेटको खाका तयार गरिन्छ।

यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरिन्छ। यसमा पहिला वर्ष बजेट अनुमान हुन्छ भने जुन चाहि बार्षिक बजेटसँग तादम्यता रहन्छ र बाँकी दुई वर्षको (Outer year budget) प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्ष बजेट कार्यान्वयन भएपछि नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ। जसमा पहिलो वर्षको प्रगति समीक्षा गरिन्छ भने बाँकी दुई वर्षको विगतमा प्रक्षेपण गरेको अनुमानलाई परिमार्जन गरी एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण थप गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आँकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसैले यसलाई विकासको आवश्यकता, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था,राजस्व र वैदेशिक सहायताको अनुमान समेतका आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गरिनुपर्ने हुन्छ। यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

मध्यमकालिन खर्च संरचनाका उद्धेश्यहरु निम्नानुसार छन्।

- सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्त अनुशासन कायम गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व प्राप्त गर्नका लागि गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र वाह्य श्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्ने।

- गाउँपालिकाको विकास योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता प्रदान गर्न साधन श्रोतको विनियोजन प्रक्रियाको पुनर्संरचना गरी प्राथमिकता प्राप्त विषयगत क्षेत्रमा बजेटको बाँडफाँट गर्ने ।
- सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्ने ।
- सम्बन्धित विषयगत शाखाहरूको बजेट अनुमान वास्तविक बनाउने ।

१.३ विकासक्रम

नेपालमा सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा धेरै समस्याहरू विद्यमान थिए । खासगरी आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रम बीचमा तादाम्यता नरहने, कुनै आयोजनामा आवश्यक बजेट विनियोजन नगरिनु, कुनै आयोजनामा आवश्यकताभन्दा बढी बजेट विनियोजन हुनु, दिगो नहुने खर्चिलो आयोजनामा पनि निरन्तर रूपमा बजेट विनियोजन हुनु, बजेटको सुनिश्चितता नहुनु र कार्यान्वयन क्षमता भन्दा बढी आयोजनाहरू सञ्चालनमा रहनु यस्ता प्रमुख समस्याहरू हुन् । सार्वजनिक खर्चमा देखिएका यी समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न सार्वजनिक खर्च पुनरावलोकन आयोग, २०५७ ले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा र कार्यान्वयनको सिफारिश गरेको थियो । यसलाई ध्यानमा राखी दशौं योज (२०५९-६५) सँगसँगै मध्यमकालीन खर्च संरचना योजनासँग तालमेल हुनेगरी तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न थालिए थियो । नेपालमा पहिलो पल्ट आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि यस्तो खर्च संरचनाको शुरुआत भएको थियो । शुरुमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिंचाइ, विद्युत, सडक र जलस्रोत जस्ता मुख्य क्षेत्रमा यसको शुरुआत गरिएको थियो । यसले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट बीच तादाम्यता कायम गर्ने, विकास आयोजना/कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकीकरण गर्ने, आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य र लक्ष्यहरू पूरा गर्ने गरी स्रोत साधनको सदुपयोग गर्ने तथा पहिलो प्राथमिकतामा परेका परियोजनाहरूमा स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने उद्देश्य लिएको थियो र यसबाट वित्त अनुशासन र आर्थिक स्थायित्वको अपेक्षा गरिएको थियो ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु लाई प्राथमिकीकरण गर्ने क्रममा निश्चित आधारहरू तोकी त्यसकै आधारमा परियोजनाहरूलाई अंक प्रदान ९क्अयचष्लन० गर्ने कार्य शुरु गरियो । यसैक्रममा आयोजनाहरूलाई ०, १, २ र ३ भार दिईन्छ, जहाँ ० ले कमजोर, १ ले साधारण वा सन्तोषजनक, २ ले राम्रो र ३ ले अति राम्रो जनाउँदथ्यो । साथै प्रथम प्राथमिकता (P1), दोश्रो प्राथमिकता (P2) र तेश्रो प्राथमिकता (P3) मा परेका आयोजनाहरूमा बजेट विनियोजनको अनुपातलाई आधार मानिएको थियो । पहिलो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा मात्रै २०३ वटा कम प्रतिफल दिने आयोजनाहरू हटाउने वा गाभ्ने कार्य गरिएको थियो । त्यसैले यसले नीति निर्माता तथा योजनाकारलाई खर्चको प्राथमिकीकरण गरी सीमित स्रोतको उचित बाँटफाटबाट विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न सहयोग पुऱ्याएको थियो ।

शुरुका ५-६ वर्षसम्म यस खर्च संरचना तर्जुमा कार्यलाई संस्थागत गर्न प्रयास गरिएको र त्यसको फलस्वरूप यसका उद्देश्यहरू खासगरी वित्त अनुशासन र खर्चको रणनीतिक रूपमा विनियोजन कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको थियो । तर, यस खर्च संरचना तर्जुमा गर्न कानुनी वाध्यता नरहेको आदि कारणले त्यस पछिका केही वर्षहरूमा यसको तर्जुमा निरन्तरता दिन सकिएन । तर हाल अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले कानूनी रूपमा यसलाई अनिवार्य गरेपछि यसै खर्च संरचनालाई संस्थागत गर्न सहयोग पुगेको छ ।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

१. त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपणसहित कुल बजेटको आकार तयारी : गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको प्रक्षेपित अवस्था र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा सम्बन्धित निकाय/मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगले नीतिगत छलफल गरी आगामी आर्थिक वर्षको बजेट प्रक्षेपणको प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गदर्छ । यो कार्य गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालयहरू/विषयगत कार्यालयहरुले सम्बन्धित खर्च संरचना कार्यदलको संलग्नतामा कार्यगत रूपमा राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयले समग्रमा पुनरावलोकन गरी अवधारणापत्र तयार गर्दछ । स्रोत अनुमान तथा सिमा निर्धारण समितिले देशको समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको प्रक्षेपण, बित्तीय स्थिति, शोधनान्तर स्थिति, बैदेशिक व्यापार स्थिति, बाह्य एवम् आन्तरिक वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजस्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको कुल बजेटको आकार र सीमा निर्धारण गरिन्छ ।

२.बजेट सीमा र मार्गदर्शन पठाउने : स्रोत अनुमान तथा सिमा निर्धारण समितिले तयार गरेको बजेटको सीमाभित्र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट विषयगत र क्षेत्रगत रूपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थासहितको बजेटको सीमा र मार्गदर्शन

तयार हुन्छ । माथि उल्लेख भएअनुसार तयार भएको विषयगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन सो समितिले स्थानीय तह कोष व्यवस्था (SuTRA) मा प्रविष्टि गरी गाउँ कार्यपालिकामा पठाउनु पर्दछ ।

३. **त्रि-बर्षीय खर्च प्रक्षेपणसहित कार्यक्रम तथा बजेट तयार गरी गाउँ सभामा पेश गर्ने** : बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले तयार गरी पठाएको सीमा र मार्गदर्शनभित्र रही गाउँ कार्यपालिकामा पठाउनुपर्दछ । उपरोक्तानुसार प्राप्त भएको बजेटको आधारमा आफ्नो समेत बजेट तयार गरी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले सूत्रमा प्रविष्टि गरी सूत्र मार्फत गाउँ कार्यपालिकामा पठाउनुपर्दछ ।

४. **त्रि-बर्षीय खर्च प्रक्षेपणसहित कार्यक्रम तथा बजेट उपर छलफल** : बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट तयार गरी पठाएको बजेट अनुमान चालु खर्च, पुँजीगत खर्च एवम् वित्तीय व्यवस्थापन सहितको कार्यगत र निकायगत रूपमा छलफल गाउँ कार्यपालिकामा गरिन्छ । यसमा गाउँपालिकाको योजना तथा अनुगमन शाखाको सहभागिता रहन्छ । निकायगत रूपमा बजेटको छलफल टुङ्गिएपछि गाउँ कार्यपालिकाले बजेटको मस्यौदा तयार गरी आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयगत कार्यालय, वडा कार्यालय समेतको परामर्शमा बजेटको अन्तिम मस्यौदा तयार गर्दछ ।

५. **गाउँ सभामा मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्तुत गर्ने** : मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने व्यवस्था छ । राजस्वको प्रक्षेपण, बाह्य सहयोगबाट प्राप्त हुने अनुदान एवम् ऋण सहायता, आन्तरिक ऋणको प्रक्षेपणसहित बजेटको उद्देश्य, नीति, प्राथमिकता, दीर्घकालीन सोच एवम् योजनाले निर्धारित गरेको आगामी वर्ष संचालन गरिने कार्यक्रमहरूलाई समेत समेटी आगामी आर्थिक वर्षको आय व्यय विवरण बजेट बक्तव्य मार्फत असार १० गते गाउँसभामा पेश हुन्छ । यसका साथै मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत गाउँसभामा पेश गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

परिच्छेद २

मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७८/७९–२०८०/८१)

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान कार्यान्वयनका क्रममा तीनै तहका निर्वाचन सम्पन्न भए पश्चात् संघ,प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरू गठन भई क्रियाशील रहेका छन् । संविधानले आत्मसात गरेको समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माण एवम् सरकारले घोषणा गरेको "समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली"को राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्ने आधार वर्ष,"शिक्षा,स्वास्थ्य,कृषि,पर्यटन र पूर्वाधार–समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार" भन्ने ज्वालामूखी गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच तथा गाउँपालिकास्तरी य नीति तथा संरचना निर्माण वर्षका रूपमा आगामी आर्थिक वर्ष रहनेछ । समृद्ध गाउँपालिका निर्माणको यात्रा तीव्र आर्थिक वृद्धि एवम् विकास, कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन र वित्तीय सङ्घीयताको कुशल व्यवस्थापनमा निर्भर रहनेछ । यसै विषयलाई सम्बोधन गर्न आगामी तीन वर्षको स्रोतको प्रक्षेपण, आँकलन, विनियोजन, स्रोतको सुनिश्चितता एवम् समयवद्ध र योजनाबद्ध रूपमा योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन र मूल्याङ्न पद्धति पालना गर्नु उत्तिकै जरुरी रहेको छ । समाजबाद उन्मुख अर्थ व्यवस्था तर्फ परिलक्षित हुने गरी आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई अवलम्बन गर्ने सोचलाई मनन गर्दै गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रममा उल्लेखित दीर्घकालीन लक्ष्य हासिल गर्न तथा नेपाल सरकार एवम् प्रदेश सरकारको सोच, लक्ष्य तथा प्राथमिकतासँग सामञ्जस्यता हुने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७८/७९–२०८०/८१) तर्जुमा गरिएको छ । यो दस्तावेज तयार गर्दा वर्तमान सरकारका घोषणा, प्राथमिकता एवम् नीति तथा कार्यक्रम, प्रदेशको नीति तथा कार्यक्रम, गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र पन्ध्रौं योजना (२०७६/७७–२०८०/८१) मा उल्लेखित सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, दिगो विकास लक्ष्य २०३० को मार्गचित्रलाई मुख्य आधार लिइएको छ ।

यस दस्तावेजमा गाउँपालिकाले तर्जुमा गरेका कार्यक्रमका साथै साविकमा केन्द्रीय सरकारबाट कार्यान्वयन भईरहेका तर स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका कार्यहरू भित्र रहेका स:शर्त अनुदान अन्तर्गत हस्तान्तरण भईआएका कार्यक्रमहरू समेत समेटिएको छ ।

२.२ सोंच, उद्देश्य तथा रणनीति

प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमलाई मुख्य आधारका रूपमा लिइएको छ । नीतिमा उल्लिखित विषय क्षेत्रगत सोंच, उद्देश्य तथा रणनीतिलाई यस खर्च संरचनाको विषय क्षेत्रगत सोंच, उद्देश्य तथा रणनीतिका रूपमा उल्लेख गरिएको छ । नीतिमा समावेश नभएका क्षेत्रका सोंच, उद्देश्य तथा रणनीतिलाई चौधौं योजनाबाट साभार गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत सोंच, उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

सोंच

"शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार–समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार"

लक्ष्य

गाउंको सामाजिक, आर्थिक, मानवीय विकासमा अभिबृद्धि भई गाउंबासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार भएको हुनेछ ।

उद्देश्य

गाउँको सामाजिक, आर्थिक, मानविय विकास समावेशी तथा गुणस्तरीय र वातावरणीय रुपमा सन्तुलित भई गाउँवासीको जीवनयापन गतिशील तथा सुरक्षित भएको हुनेछ ।

रणनीति

उल्लेखित सोंच,लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्न निम्नानुसार सात प्रमुख रणनीति रहेका छन्:

१. लगानी आकर्षण, पर्यटन पूर्वाधारको विकास र यसको विविधीकरण मार्फत पर्यटनमा आधारित उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
२. प्राकृतिक श्रोतको दिगो उपयोग तथा वातावरणमैत्री विकास गर्ने र उपयुक्त स्थान हेरी बसोवासयोग्य, खेतीयोग्य, सार्वजनिक क्षेत्र, जलाधार क्षेत्र, सम्बेदनशिल क्षेत्र जस्ता क्षेत्रलाई विभाजन गरी वस्तीको विकास गरिनेछ ।
३. भूमिको प्रभावकारी उपयोग गरी कृषि क्षेत्रमा अनुसन्धान तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्दै उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने।

४. औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण तथा लगानी आकर्षण गर्दै स्थानीय साधन स्रोतमा आधारित तुलनात्मक एवम् लाभका क्षेत्र लक्षित औद्योगिक वस्तु तथा सेवाको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
५. उत्पादन तथा सेवा सुविधामा सहज पहुँच अभिवृद्धिका लागि सडक, यातायात, खानेपानी तथा सहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
६. शिक्षा, स्वास्थ्य तथा पोषणमा पहुँच अभिवृद्धि तथा सामाजिक सुरक्षामा जोड दिँदै गुणस्तरीय मानव पुँजी निर्माण गने
७. सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि एवम् सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।

२.३ मध्यमकालिन आर्थिक खाका

तालिका नं २

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७६/७७ को उपलब्धि	चालु आ.व.२०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालिन लक्ष्य		
					२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१
१	वार्षिक उत्पादन	रु.लाखमा					
१.१	कृषि	रु.लाखमा					
१.२	गैर कृषि (उद्योग र सेवा)	रु.लाखमा					
२	औषत पारिवारिक आय	रु.लाखमा					
३	उद्योग,व्यापार र व्यवसाय	संख्या					
४	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सृजना	कार्यदिन					
५	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत					

२.४ मध्यमकालिन नतिजा खाका

"शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार–समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार"को अभियानलाई सफल बनाउन आगामी तीन वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ। सो अनुसार समष्टिगत लक्ष्यहरूको विद्यमान स्थिति तथा आगामी ३ वर्षको अपेक्षित उपलब्धि तालिका २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.२ : प्रमुख समष्टिगत सूचक तथा लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७६/७७ को उपलब्धि	चालु आ.व.२०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालिन लक्ष्य		
					२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१
१	५ वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत					
२	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत					
३	प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या					
४	प्राविधिक वा व्यवसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत					
५	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत					
६	स्थानीय सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.					
७	स्थानीय सडक (खण्डास्मित)	कि.मि.					
८	स्थानीय सडक (धुले)	कि.मि.					
९	३० मिनेटको दुरीमा यातायातमा पहुंच भएका जनसंख्या	प्रतिशत					
१०	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत					

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७६/७७ को उपलब्धि	चालु आ.व.२०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालिन लक्ष्य		
					२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१
११	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत					
१२	उर्जा उपभोगमा नवीकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत					
१३	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत					
१४	५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत					
१५	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार	प्रति हजार					
१६	जनजंगलको घनत्व (रुख प्रति हेक्टर)	संख्या					
१७	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय	संख्या					
१८	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत					
१९	पर्यटन आगमन	संख्या					
२०	स्थानीय सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत					

आर्थिक वृद्धिदर आँकलन गर्दा स्थिर सरकार,सङ्घीय संरचना अनुसार तीन तहका सरकारबाट प्रभावकारी रूपमा हुने कार्यक्रम तथा बजेटको कार्यान्वयन, उर्जा उपलब्धतामा हुने उल्लेख्य वृद्धि, केही बृहत् आयोजना सम्पन्न हुने अवस्था, पुनर्निर्माण, निर्माण कार्यमा तीव्रता, पर्यटक आगमनमा उल्लेख्य वृद्धि जस्ता सकारात्मक परिवर्तन हुने अनुमान गरिएको छ। यसबाट नेपाल सरकारको नीति कार्यक्रमले राखेका आगामी ५ वर्षभित्र दोहोरो अंकको आर्थिक वृद्धि गर्ने लक्ष्य प्राप्तिमा समेत सहयोग हुनेछ। आगामी तीन वर्षमा गाउँपालिकामा प्रति व्यक्ति आय १००० अमेरिकी डलर पुग्नेछ।

२.५ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको बजेट खाका

गाउँपालिकाको खर्च अनुमान तथा स्रोत आँकलन गर्दा देहायका आधार अपनाइएको छ।

१. आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को बजेट विनियोजनका आधारमा खर्च संरचनाको पहिलो वर्षको राजस्व तथा खर्च आँकलन गरिएको छ। दोस्रो र तेस्रो वर्षको प्रक्षेपण गर्दा गाउँपालिकाले नीति तथा कार्यक्रममा उल्लेख गरेको आवधिक लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ। प्रक्षेपणका क्रममा गाउँपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजनालाई पर्याप्त स्रोत व्यवस्था गरिएको छ। उपलब्ध हुने स्रोत, मुद्रास्फिति तथा आवश्यकता समेतका आधारमा अन्य कार्यक्रम तथा साधारण प्रशासनका लागि खर्च अनुमान गरिएको छ।

२. सङ्घीय सरकाबाट राजस्व बाँडफाँट स्वरूप प्राप्त हुने रकम र प्रदेश वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७५ अनुसार एकल कर प्रशासनका माध्यमबाट प्राप्त हुने आन्तरिक राजस्व समेतका आधारमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ।

३. सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण भएको वित्तीय समानीकरण तथा सशर्त अनुदान रकम समेत आगामी आर्थिक वर्षका लागि संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त रकम तथा पछिल्ला दुई वर्षका लागि सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लेखित रकम तथा सोको प्रक्षेपणको आधारमा आँकलन तथा अनुमान गरिएको छ।

४. गाउँपालिकाले लिनसक्ने आन्तरिक ऋण गाउँपालिकाले परिचालन गर्ने कुल राजस्वको १० प्रतिशतको सीमामा रही आँकलन गरिएको छ।

तालिका २.३ :मध्यमकालिन खर्च संरचनाको बजेट खाका

क्र.सं	शीर्षक	गत आ.व. २०७६/०७७ को यथार्थ	चालु आ.व. २०७७/०७८ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण			
				२०७८/०७९ को अनुमान	२०७९/०८० को प्रक्षेपण	२०८०/०८१ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
१	खर्च अनुमान						
	चालु खर्च	७१२५४			३३१५९३.९		
	पुँजीगत खर्च	३२९७३९					
	वित्तीय व्यवस्था						
	कुल						
२	आय अनुमान						
२.१	आन्तरिक आय						
२.२	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम						
	क.नेपाल सरकार	४६७८७.७०८८४			८१०१७.२		
	ख.प्रदेश सरकार	९७२४.५७७३१					
२.३	रोयल्टी बाँडफाँट						
	क. वन रोयल्टी						
	ख. खानी रोयल्टी						
	ग. विद्युत रोयल्टी						
	घ.पर्वतारोहण रोयल्टी						
	ङ. पानी तथा अन्य रोयल्टी						
२.४	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण						
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान						
	ख. सशर्त अनुदान						
	ग. समपूरक अनुदान						
	घ. विशेष अनुदान						
२.५	प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण						
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान		१०,००८				
	ख. सशर्त अनुदान		२०,६००				
	ग. समपूरक अनुदान		२९,९६३				
	घ. विशेष अनुदान		३,०००				
२.६	आन्तरिक ऋण						
२.७	अन्य अनुदान	११८१८४.८९७८					
२.८	जनसहभागिता						
२.९	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी रकम						
२.१०	मौज्दात रकम						
	कुल	६०८६२५.१३३५					
	बचत (-) न्यून (+)						

२.६ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

२.६.१ रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रणनीतिक संकेत	रणनीतिक स्तम्भ	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	आर्थिक बृद्धि					१८९३०	३.६५	२०८२३	३.६५	२२९०५.३	३.६५
२	स्वास्थ्य तथा शिक्षा					८८७५५	१७.०९	९९५५५	१७.४३	१०९५११	१७.४३
३	शहरी विकास					१८१६९५.२	३४.९९	१९९८६५	३४.९९	२१९८५१.२	३४.९९
४	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण					१०९५५०	२१.१०	११९१४२	२०.८६	१३१०५६.५	२०.८६
५	प्राकृतिक श्रोत तथा उत्थानशिलता					३३६१५	६.४७	३६४१५	६.३८	४००५६.५	६.३८
६	साधारण प्रशासन					८६७००	१६.७०	९५३७०	१६.७०	१०४९०७	१६.७०
कुल जम्मा						[illegible]	१००	५७११७०	१००	६२८२८७	१००

२.६.२. प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्राथमिकताक्रम	आयोजना संख्या	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो (P1)											
दोस्रो (P2)											
सांकेतिकरण नगरिएको						[illegible]	१००	[illegible]	१००	[illegible]	१००
कुल जम्मा						[illegible]	१००	[illegible]	१००	[illegible]	१००

२.६.३. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको दिगो विकास लक्ष्यका आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

संकेत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य										
२	शुन्य भोकमरी										
३	स्वस्थ जीवन										
४	गुणस्तरीय शिक्षा										
५	लैंगिक समानता										
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ										
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच										
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम										
९	उद्योग, नविन खोज र पूर्वाधार										

१०	असमानता न्यूनीकरण										
११	दिगो शहर र बस्ती										
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन										
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन										
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग										
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग										
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था										
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी										
	सांकेतिकरण नगरिएको						१००		१००		१००
कुल जम्मा							१००		१००		१००

२.६.४ लैंगिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा बाँडफाँट लैंगिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको तालिका नं २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

संकेत नम्बर	लैंगिक संकेत	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ										
२	अप्रत्यक्ष लाभ										
३	तटस्थ						१००		१००		१००
कुल जम्मा							१००		१००		१००

२.६.५ जलवायु संकेतको आधारमा मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत नम्बर	जलवायु परिवर्तन संकेत	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष										
२	अप्रत्यक्ष										
३	तटस्थ						१००		१००		१००
कुल जम्मा							१००		१००		१००

२.६.६ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

उपक्षेत्र	आयोजना/कार्यक्रम	गत आ.व.को यथार्थ	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	आगामी आ.व.को विनियोजन	आ.व. २०७९/८० को खर्च प्रक्षेपण	आ.व. २०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण
कुल जम्मा						

२.६.७ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक बर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्रमुख विषय क्षेत्रगत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण सम्बन्धी विस्त विवरण अनुसूची १ र २ मा उल्लेख गरिएको छ।

विषय क्षेत्र/ उपक्षेत्र	कार्यक्रम/ आयोजनको संख्या	०७८।७९ को व्यय अनुमान (रु हजारमा)			०७९।८० को खर्च प्रक्षेपण (रु हजारमा)			०८०।८१ को खर्च प्रक्षेपण (रु हजारमा)		
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत
आर्थिक	५८	५३८९०	३१२८५.९६४	२२६०४.०३६	५९२७९	३४४१४.५६	२४८६४.४४	६५२०६.९	३७८५६.०१६	२७३५०.८८
सामाजिक	९०	१९०५०५	११०५९८.१२	७९९०६.८८३	२०९५५६	१२१६५७.९३	८७८९७.५७१	२३०५११	१३३८२३.७२	९६६८७.३३
पूर्वाधार	९	१६४०००	९५२१०.५७९	६८७८९.४२१	१८०४००	१०४७३१.६४	७५६६८.३६४	१९८४४०	११५२०४.८	८३२३५.२
वन, वातावरण	३७	४६२८३.३	२६८६९.८९६	१९४१३.४३७	५०९११.७	२९५५६.८८६	२१३५४.७८१	५६००२.८	३२५१२.५७४	२३४९०.२६
संस्थागत विकास तथा सुशासन	१८	६४५६६.७	३७४८४.३२७	२७०८२.३३९	७१०२३.३	४१२३२.७६	२९७९०.५७३	७८१२५.७	४५३५६.०३६	३२७६९.६३
कुल जम्मा		५१९२४५.२०१	३०१४४९	२१७७९६	५७११७०.१००	३३१५९३	२३९५७५	६२८२८६.७१०	३६४७५३	२६३५३३

परिच्छेद ३
आर्थिक क्षेत्र

३.१ पृष्ठभूमि

कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, व्यवस्थित आवास व्यवस्थापन तथा दिगो भौतिक पूर्वाधार विकास मार्फत आर्थिक समाजिक रुपान्तरणको लागि भूमिको समुचित उपयोग एवम् व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ । भूमिको पहुँचमा रहेको असमानता, भूमिको खण्डीकरण एवम् गैर-उत्पादनमूलक क्षेत्रमा यसको प्रयोगको कारणले भूमि स्रोतको महत्व सदुपयोग हुन सकिरहेको छैन् । कृषक वर्गको भूमिमा पहुँच, अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थापन, दिगो सहरीकरण, भूमिहिन र सुकुम्बासीहरुको बसोबासको समुचित व्यवस्थापन तथा जिविकोपार्जनको प्रबन्ध गर्दै सामाजिक न्याय र समृद्धिका लागि भूमिको वैज्ञानिक दिगो व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ ।

कृषियोग्य भूमि बाँझो रहनु, कृषकहरुलाई वित्तीय सेवा सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध नहुनु, उन्नत प्रविधि तथा कृषि उत्पादन सामग्रीहरुको उपलब्धता नहुनु, मूल्य श्रृंखलाका पात्रहरुबीच तथा कार्यगत समन्वयको अभाव, सिंचाई र सडक लगायतका कृषि पूर्वाधारहरुको कमीले गर्दा कृषि क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकेको छैन् । साथै सहकारीको उपयोग र उपादेयता बारेमा आम नगरिकमा पर्याप्त जानकारी नहुनु,सहकारी संघसंस्थामा अनुशासन तथा सुशासनको अवस्था कमजोर हुनु र सहकारी क्षेत्रमा संकलित पुँजीको उत्पादनशील क्षेत्रमा न्यून परिचालन हुनु जस्ता कारणले आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणमा सहकारी क्षेत्रको योगदान सन्तोषजनक रहेको छैन । यिनै विषयलाई प्रभावकारी ढंगले सम्बोधन गर्नको लागि गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक कार्यक्रम बमोजिम उल्लेखित भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी गरीवी न्यूनीकरण एवम् गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार तयार गर्ने गरी आगामी तीन वर्षका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

३.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

भूमी व्यवस्था तर्फ संघ र स्थानीय तहसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारीका आधारमा-उपयोग भू नीतिको तर्जुमा गर्ने । सुरक्षित बस्ती विकास योजनाबद्धएवम् दीगो शहरीकरण गर्ने, भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि जग्गा प्राप्ती, मुआब्जा निर्धारण एवम् वितरण व्यवस्थित गर्ने, नगरपालिका -भूउपयोग सूचना प्रणालीको लागि प्रविधिको प्रयोग- सूचना गरी भू तयार गर्नु मुख्य चुनौति रहेको छन । कृषि क्षेत्रमा परेको म अभावलाईसम्बोधन गर्नुजग्गाकोखण्डीकरण, घडेरीकरण जग्गा बाँझोराख्नेप्रवृतिलाईनिरुत्साहित गर्नु, कृषिमिलाईभू उपयोगमा ल्याउनु तथा बाह्रैमहिना सिंचाईको सुविधा उपलब्ध गराउनु, स्थानीय खाद्यान्न उपयोग बढाउनु, खाद्य संस्कृतिलाई परिवर्तन गर्नु, कृषि क्षेत्रमा लगानी,कृषिवृद्धिऋणगर्नुर बिमालाईसरल र सहज बनाउनु, कृषि प्रसार सेवामा कृषकहरुकोपहुँचमा वृद्धि गर्नुर मूल्य श्रृंखलाका कार्यमा समन्वय गरी कृषिको व्यवसायीकरण तथा औद्योगिकरण गर्नु कृषि विकास सम्बन्धी चुनौती रहेका छन्। पशुपन्छी प्रसार सेवामा कृषकको पहुँचमा वृद्धि, स्वस्थ र गुणस्तरीय पशुपन्छी उत्पादन बढाउनु, स्थानीय क्वारेन्टाइनको व्यवस्था र प्रमाणीकरण, पशुपन्छीजन्य रोग र प्रकोपको न्यूनिकरणका लागि अस्पताल तथा प्रयोगशालाको निर्माण र पशुपन्छीजन्य उत्पादनको प्रयोगबाट मानव शरिरमा सर्ने रोगको नियन्त्रण गर्नुपशुपन्छींक्षेत्रमा चुनौती रहेका छन् । गरीब तथा गरीबीको स्पष्ट पहिचान र परिभाषित गर्नु, भौगोलिक, जातीय र आय वर्गमाकोरहेगरीबीको अवस्थामा उल्लेख्य रुपमा कमी ल्याउनु, असमानतालाई घटाउनु, न्यूनतम सामाजिक सुरक्षाको दायरा विस्तार गर्नु, निरपेक्ष गरीबीको रेखामुनी रहेका नागरीकको जीवनस्तरमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनु, आयमूलक गरीबी अवस्थामा सुधार ल्याउदै आगामी पाँच वर्षमा औषत प्रतिव्यक्ति आय दोब्बर बनाउने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेका छ । प्राकृतिक विपद् र जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट आउनसक्ने जोखिमले गरीबीको दायरालाई न्यूनिकरण गर्ने कार्य पनि चुनौतिपूर्ण छ । सहकारी क्षेत्रमा रहेको पुँजीलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, सहकारी संस्थाहरुमा सिमान्तकृत, विपन्न र वञ्चितीकरणमा परेका

वर्ग समुदायलाई समेटी समावेशी बनाउनु, सहकारी संस्थाहरुको प्रभावकारी नियमन गर्नु, सहकारीको सिद्धान्त, मर्म र भावना अनुरुप सहकारी संघ संस्थाहरुको परिचालन गरी सहकारी क्षेत्रमा सुशासन तथा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुसहकारी क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

अवसर

भूमि व्यवस्था तर्फ भूमि, भूमिस्रोत र प्राकृतिक स्राधनकोतएवम्संरक्षण तथा उपयोग गर्ने प्रयाप्त अधिकार, कृषकको आफ्नै स्वामीत्वमा कृषियोग्य जमिनको स्वामित्त रहनु, दीगो सहरीकरण र सुरक्षित एवम् एकीकृत बस्ती विकासकोअभियान जस्ता अवसर रहेका छन्। त्यसैगरी भौगोलिक र जैविक विविधताका संभावना रहनु, कृषि क्षेत्रमा बढिरहेकोलगानी, कृषि विकास रणनीतिकोकार्यान्वयन, कृषिजन्य पदार्थको मागमा निरन्तर बृद्धि हुनु, विदेशबाट फर्किएका युवाहरुमा सीप, ज्ञान, पुँजी सहितकोआकर्षक क्रमश: कृषि क्षेत्रमा बढ्दै जानु, उन्नत प्रविधि, कृषि सडक,चाई,सिंवद्युत, कृषि ऋण, कृषि विमा जस्ता सुविधाहरु वृद्धि हुदैं जानु, प्रांगारिक कृषिप्रति आम उपभोक्ताको नुसजस्तागा अवसरबढ् कृषि क्षेत्रमा रहेका छ्न ।

पशुपछीं व्यवसाय विकास तर्फ विदेशबाट फर्किएका युवाको सीप, ज्ञान, पुँजी र उन्नत प्रविधिसहित पशुपन्छींजन्य व्यवसायमा आकर्षित हुनु, पशुपन्छीजन्य उत्पादनको बजार विस्तारको लागि दुवै छिमेकी देशमा सम्भावना रहनु, माछामासु तथा दुग्धजन्य बस्तुहरुको उपभोग वृद्धि हुँदै जानु जस्ता अवसर रुपमा रहेका छन् ।

३.३.सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणर्नीर्तिहरु

३.३.१ सोच

"शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार–समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार"

३.४ लक्ष्य :

गाउंको सामाजिक, आर्थिक, मानवीय विकासमा अभिबृद्धि भई गाउंबासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार भएको हुनेछ ।

- समृद्ध गाउँपालिकाको लागि कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर, प्रांगारिक पहिचान सहितको उत्पादन वृद्धि, रोजगारी सृजना एवम् खाद्य तथा पोषण सुरक्षा । (कृषि विकास सम्बन्धी)
- पशुपन्छींको व्यवसायिक उत्पादनबाट मासु, अण्डा र दुग्धजन्य पदार्थमा आत्मनिर्भरपोषणएवम्सहितको खाद्य सुरक्षा । (पशुपन्छीं विकास सम्बन्धी)
- भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन र उपयोगबाट उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि । (भूमि सम्बन्धी)
- सुशासन, क्षमता विकास, आम्दानी तथा रोजगारीको अवसरको सृजना पहुँचएवम् विस्तार र लक्षित कार्यक्रमबाट गरीवी न्युनीकरण गरी आर्थिक समृद्धिमा योगदान । (गरीवी निवारण सम्बन्धी)
- सहकारी क्षेत्रको माध्यमबाट प्रादेशिक आर्थिक तथा सामाजिक विकास एवम् गरीवी न्यूनिकरणमा योगदान । (सहकारी क्षेत्र सम्बन्धी)

३.५ उद्देश्य

गाउँको सामाजिक, आर्थिक, मानविय विकास समावेशी तथा गुणस्तरीय र वातावरणीय रुपमा सन्तुलित भई गाउँवासीको जीवनयापन गतिशील तथा सुरक्षित भएको हुनेछ भन्ने यस मध्यमकालिन खर्च संरचनाको मुख्य उद्धेश्य रहेकोछ । उद्धेश्य अनुसारका रणनीतिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

३.६ रणनीतिहरु

कृषि तथा पशुपन्छीं

रणनीतिहरु :

१. आधारभूत खाद्य बस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विकास गर्ने ।
२. भूमिको वैज्ञानिक उपयोगबाट उत्पादनशीलतामा वृद्धि गरी विशिष्टीकृत उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्ने ।
३. कृषि क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा सरकारी क्षेत्रको लागि अभिवृद्धि गर्ने ।
४. प्राङ्गारिक कृषि उत्पादनका लागि पूर्वाधार सहित प्रोत्साहित गर्ने ।

५.कृषिलाई सम्मानित र आकर्षित पेशाको रुपमा विकास गर्ने
६.कृषि बस्तुको भण्डारण, बजार पहुँच, गुणस्तरका लागि आधुनिक प्रविधिको प्रयोग र कृषिजन्य सूचनालाई व्यवस्थित बनाउने ।
७.पशुपन्छीं पालन व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, सुरक्षित, व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाई उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।
८.पशुपन्छीको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनको लागि आधुनिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।
९.पशुपन्छीजन्य मूल्य श्रृङ्खलामा सुधार, बजार पहुँच, गुणस्तरीय उत्पादन र वितरण र अन्य पूर्वाधारको विकास तथा सुधार गर्ने ।
१०.पशुपन्छीं विशेष उत्पादन क्षेत्र तोकि त्यस्ता क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

सिंचाई

१. प्राविधिक एवम् आर्थिक दृष्टिकोणले उपयुक्त नयाँ प्रविधिमा आधारीत सिंचाईको विकास गर्दै उच्च क्षमतामा बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने।
२. प्रभावकारी प्रकोप नियन्त्रणको लागि आवश्यक प्रविधिको पहिचान, विकास र विस्तार गर्ने ।

भूमि व्यवस्था

१. प्रादेशिक भूउपयोग र भूव्यवस्थापन नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।
२. सार्वजनिक, सरकारी र गुठी जग्गा अभिलेखबद्ध गरी संरक्षण गर्दै विकासका लागि जग्गाको व्यवस्थापन तथा उपयोग गर्ने ।
३. उपलब्ध भूमिको न्यायोचित वितरण र विवेकशील उपयोग गरी खाद्य सुरक्षा, सुरक्षित बसोबास, व्यवस्थीत सहरीकरण तथा दीगो पूर्वाधार विकास गर्ने ।
४. वैज्ञानिक सूचना प्रणालीको विकासका लागि भौगोलिक नाप, नक्सा, तथ्यांक व्यवस्थित गर्ने ।
५. भूमिको अभिलेख व्यवस्थापन र जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गरी भूमि प्रशासनका सेवाहरु सरल सहज र प्रभावकारी बनाउने ।

सहकारी तथा गरिबी निवारण

१. सहकारी क्षेत्रको संस्थागत विकास एवम्विस्तारको लागि आवश्यक नीनिगत एवम्कानूनी व्यवस्था, संस्थागत संरचना, दीर्घकालीन रणनीति एवम्व्यवसायिक योजना तर्जुमा गर्ने।
२. आर्थिक सामाजिक रुपमा पछि परेका वर्ग समुदायलाई सहकारितामागठतसंगरी सहकारी क्षेत्रलाई ग्रामीण अर्थतन्त्रको आधार स्तम्भका रुपमा विकास गर्ने ।
३. सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनशील, व्यवसायिक एवम्कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनका क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।
४. सहकारी संघसस्थाको संस्थागत विकास र सहकारी अनुगमन तथा नियमन कार्यलाई प्रभावकारी तुल्याई यस क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने ।
५. उत्पादनमूलक क्रियाकलापमा बहुक्षेत्रीय लगानीमा बृद्धि गरी उच्च, फराकिलो, दिगो र समाबेशी आर्थिक वृद्धि हासिल गरी गरीबी निवारण गर्ने ।
६. विकासका अवसर तथा प्रतिफलमा समन्यायिक वितरण गर्ने ।
७. सवैलाई न्युनतम सामाजिक सरक्षाको दायरामा ल्याउने तथा जोखिममा रहेकालाई पहिलो प्राथामिकता दिने ।
८.सुशासन कायम गर्दै भष्ट्राचार निवारण मार्फत गरीवी निवारण गर्ने ।

उद्योग,वाणिज्य तथा आपुर्ती

१. लगानीमैत्री वातावरण सृजना गर्न आवश्यक नितिगत, कानुनी, संस्थागत र प्रक्रियामा सुधार गर्ने ।
२. औद्योगित वातावरण लागि पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिने ।
३. तथ्यमा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी गुणस्तरयुक्त एवम् प्रतिस्पर्धात्मक औद्योगिक वस्तुको उत्पादन र निर्यातलाई बढवा दिने ।
४. स्थानीय स्रोत साधन एवम् सीप र क्षमताको उपयोग गरी लघु, घरेलु, साना तथा मझौता उद्योगको स्थापना र सञ्चालनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
५.पर्यटन क्षेत्रका लागि उपयोगी हुने औद्योगिक उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्ने ।
६. नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीतिले पहिचान गरेका निर्यात हनु् वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न उत्पादनशील, आयात प्रतिस्थापन, मुल्य अभिवृद्धि र मुल्य श्रृखला व्यबस्थापनमा जोड दिँदै निर्यात प्रवर्द्धनका नीति निर्माण गर्ने ।
७. निर्यात व्यापारका लागि पहिचान गरिएका वस्तु तथा सेवाको व्यापार प्रवर्द्धन तथा विविधीकरण गर्ने ।
८. वाणिज्य क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रको प्रमुख सम्वाहकको रुपमा स्थापित गर्न बैदेशिक एवम् स्वदेशी लगानीलाई सहजीकरण गर्ने ।
९. वाणिज्य सम्बद्ध संरचना र पूर्वाधारको क्षमता अभिबृद्धि तथा सुदृढीकरण गर्ने ।

१०. उत्पादित वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर परिक्षण, वजारको नियमन तथा विचौलियाको अन्त्य गर्ने ।
११. नगरपालिकाभित्रको आपूर्ति व्यवस्थालाई सहज र व्यवस्थित बनाई आधारभूत वस्तु तथा सेवा न्यून लागतमा आपूर्ति व्यबस्थापन गर्न नीतिगत तथा संरचनागत सुधार गर्ने ।
१२. दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवालाई सुलभ वनाउन मापदण्ड र कार्यविधी तयार गरी नियमित वजार अनुगमन र नियमन गर्ने
१३. वस्तु तथा सेवाको सहज एवम् मितव्ययी आपूर्तिको सहकारी, निजी, सामुदायिक र सहकारी संस्थाहरुविच साझेदारी र प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।
१४.विपद्को समयमा पनि वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति सहज बानाउन संस्थागत क्षमता विकास र विस्तार गर्ने तथा भण्डारण क्षमता वृद्धि गर्ने ।

संस्कृति तथा पर्यटन

१. पर्यटनको प्रबर्द्धन र विकास गर्न आवश्यक नीति निर्माण गर्दै सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रसँग साझेदारी एवम सहकार्य गर्ने ।
२. ग्रामिण पर्यटन मार्फत यस क्षेत्रका लाभलाई जनस्तरसम्म पुऱ्याउने।
३. गाउँपालिकामा सबै मौसममा पर्यटकीय क्रियाकलापहरु सञ्चालनका लागि आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
४. स्थापित तथा नयाँ पर्यटकीय गन्तव्यको एकिकृत र समन्वयात्मक रुपमा पूर्वाधार विकास गर्ने र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विविधीकरण गर्न स्वदेशी लगानी र वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्ने ।
५. पर्यटनलाई कृषि, खेलकुद, मनोरञ्जन, शिक्षा क्षेत्रसँग जोड्दै समग्र पर्यटन पूर्वाधारको विकास गरी गुणस्तरीय पर्यटनको विकास गर्ने ।

श्रम तथा रोजगारी

३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

३.६.१ कृषि तथा पशुपंक्षी

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कृषिजन्य उत्पादन वृद्धि प्रतिशत	मे.टन			५	५	५
कृषिजन्य निर्यात	मे.टन			५	६	६
व्यवसायिक कृषि उद्यम	संख्या			१५	१५	२०
विउ प्रतिस्थापन दरमा वृद्धि	प्रतिशत			१२	१८	२०
व्यवस्थित अस्थायी नर्सरी	संख्या			-	१४	-
फलफूल वगैचाको क्षेत्र विस्तार	हेक्टर			-	६	७
माटोको उर्वरा नक्सा निर्माण	पटक			१	–	१
वार्षिक रुपमा गरा सुधार	हेक्टर			५	५	५
प्रतिफल विउविजन घुम्तिकोस	हजारमा			१०००	१०००	१०००
माटोमैत्री खेति प्रविधि विस्तार (छापो, हेज)	हेक्टर			५	५	५
वार्षिक माटो प्रशिक्षण शिविर	संख्या			१	१	१
गोठेमल सुधार र मुत्र संकलन	संख्या			६००	८००	१२००
जैविक मल प्रयोगमा वार्षिक वृद्धि	प्रतिशत			१०	१०	१०
जैविक मल अनुदान वार्षिक	मे.टन.			१५	२०	२५
स्थानीय जडीबुटीजन्य वार्षिक विषादि उत्पादन	लिटर			१५	२०	२५
व्यवसायिक प्राङ्गारिक खेती गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर			८	१०	१०
एकीकृत परजिवी व्यवस्थापन	स्थान			७	७	७
वार्षिक खाद्य उपलब्धतामा बृद्धि	मे.टन.			३५	४०	५०

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
एक घर एक करेशावारी वार्षिक वृद्धि	संख्या			२२००	२४००	२५००
वार्षिक एक घर एक वगैचा (फलफुल)	संख्या			१५०	२५०	३००
वार्षिक तालिम प्राप्त कृषकहरु	संख्या			४५०	५५०	७००
ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता तालिम प्राप्त कृषकहरु	संख्या			५०	६०	७०
गाउँपालिकास्तरमा कृषि प्राविधिकको व्यवस्था	संख्या			–	–	–
गाउँपालिकास्तरमा गाउँ कृषि विकास समिति गठन र परिचालन	संख्या			–	–	–
वार्षिक कृषि उपज संकलन केन्द्र	संख्या			५	७	–
साप्ताहिक, पाक्षिक बजार निर्माण संचालन	संख्या			१	–	–
वार्षिक कृषि उपज प्रशोधन केन्द्र स्थापना	संख्या			–	–	–
कृषि उपज भण्डारण चिस्यान केन्द्र	संख्या			–	–	–
बजार सूचना केन्द्र संचालन	संख्या			–	१	–
जीन बैकं स्थापना	संख्या			–	–	–
जीन बैंकमा संकलन तथा दर्ता गरिएका बालीका जातहरु	संख्या			१०	१५	१५
स्थानीय वालि, प्रविधि र जैविक विविधताको बार्षिक अभिलेखीकरण	संख्या			१	१	१
फिल्ड जीन वैक संचालनको वार्षिक	संख्या			१	१	१
दुध उत्पादनमा बृद्धि	मे.ट.			१५	१५	१५
मासु उत्पादनमा बृद्धि प्रतिशत	मे.ट.			१५	२०	२०
कुखुरा फुल उत्पादन बृद्धि गोटा	हजारमा			२५	३०	३०
गाई भैसी फर्म स्थापना थप हुदै जाने	संख्या			२०	-	२५
थप कुखुरा फर्म स्थापना भएका	संख्या			३०	४५	५०
थप व्यवसायिक वाखा पालन फर्म	संख्या			३६	४०	४५
थप डेरी उद्योग स्थापना	संख्या			५	५	७
यूवा लक्षित व्यवसायिक फर्म प्रवर्द्दन	वटा			३५	४०	५०
यूवा लक्षित पशु पंक्षि बजार प्रवर्द्धन	वटा			५	७	७
कृत्रिम गर्भाधान	वटा			१५०	१७५	२००
उन्नत जातको भाले जनावर वितरण	वटा			१२	१४	२०
स्थानीयस्तरमा पालेका भाले पशुलाई वन्ध्याकरण	वटा			५००	५००	५००
सेक्स सिमेन खरिद तथा कोरली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक			–	–	–
डाले घाँस उत्पादन संख्या	हेक्टर			५	६	७
पशु आहारा घाँस व्यवस्थापन सुधार का लागि च्यापकटर वितरण	संख्या			५०००	६०००	७०००
दाना उद्योग स्थापना	वटा			–	२	-
चरन क्षेत्र विस्तार (वार्षिक)	संख्या			१	२	–
भुई घाँस रोपण	हेक्टर			१२	१४	१८
रोग निरोधक खोप (गाई,भैसी,वाखा,वंगुर,कुखुरा)	वटा			-	-	–
पशु स्वास्थ्य शिविर पटक	पटक				-	
स्थानीयस्तरमा औषधि पसल सुधार तालिम	पटक			–	–	–

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
रेवीज रोग नियन्त्रणका लागि निशुल्क खोप कार्यक्रम	पटक			–	–	–
पशुपालन व्यवसाय सम्वन्धी तालिम प्राप्त कृषक	संख्या			२००	२५०	३००
जोनोसिस रोग सम्वन्धी जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त कृषक	संख्या			२००	२५०	३००
वार्षिक अन्तरपालिका भ्रमण	पटक			–	–	–
वार्षिक समुह प्रतियोगिता	पटक			–	–	–
एक वार्ड.एक ग्रा.प.स्वा.का. भएका वडा	संख्या			–	–	–
सक्रिय ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या			६०	६५	७०
पशुपालन क्षेत्रबाट हुनजाने जलवायु परिवर्तन वारे सचेत कृषक गोष्ठी	पटक			–	२	–
कृषक पाठशाला	संख्या			–	–	–
मासु र अण्डामा आत्मनिर्भर	प्रतिशत			१००	निर्यात	निर्यात
व्यवसायिक कुखुरा पालन फार्मलाई निशुल्क खोप वितरण	पटक			१	१	१
पशु रोग अन्वेषण तथा नमुना संकलन	पटक			१	१	१
उच्च मुल्यको माछा पालन व्यवसाय प्रवर्द्धन	संख्या			९	९	१०
बार्षिक माछा उत्पादन	कि.ग्रा.			१७००	२०००	२५००
बार्षिक मह उत्पादन	कि.ग्रा.			८००	९००	१०००

सिंचाई

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
थप साना सिंचित क्षेत्रफल	हेक्टर			१२	१२	१२
थप सिचाई पोखरी निर्माण	संख्या			६	६	६
थप सिचाई आयोजना	संख्या			५	५	५

भूमि व्यवस्था

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
नाप नक्सा तथा भूमि व्यवस्थापनमा तालिम प्राप्त जनशक्ति	जना					
डिजिटलाईज्ड अभिलेख व्यवस्थापन (मालपोत तथा नापी कार्यालय)	निकाय					
मालपोत तथा नापी इकाईको स्थापना एवम् संचालन	निकाय					
अनलाईन सेवा विस्तार	निकाय					
प्रिसिजन फार्मिङ	हेक्टर					

स्थानीय तहको सिमा सर्वेक्षण	निकाय					
भू–उपयोग योजना तयार	निकाय					

सहकारी तथा गरिबी निवारण

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
वार्षिक बचत संकलन रकम	हजारमा			५०००	६०००	७०००
ऋण परिचालन रकम	लाखमा			१५०	१६०	१७५
सहकारी मार्फत व्यवसाय तथा उद्यम सञ्चालन	संख्या			४०	५०	६०
थप हुने कृषि सहकारी संस्था	संख्या			१८	२०	२०
वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	संख्या			४	६	६
ऋण तथा बचत सहकारी संस्था	संख्या			१०	१०	१०
जडिवुटी सहकारी (चिया कफी)	संख्या			१	१	१
ग्रामिण विद्युत सहकारी संस्था	संख्या			२	२	२
सामाजिक उद्यमी महिला सहकारी संस्था	संख्या			२	२	२
सञ्चार सहकारी संस्था	संख्या			१	१	१
उपभोक्ता सहकारी संस्था	संख्या			१	१	१
दुग्ध सहकारी संस्था	संख्या			१	१	२
महिला सहकारी संस्था	संख्या			११	१२	१४
व्यवस्थापन तालिम प्राप्त	संख्या			२७	२९	२९
लेखा तालिम प्राप्त संस्था	संख्या			२८	२९	२९
सञ्चालकको नियमित बैठक गर्ने सहकारी संस्था	संख्या			२७	२९	२९
वार्षिक साधारण सभा सञ्चालन गर्ने संस्था	संख्या			२७	२९	२९
वार्षिक लेखापरीक्षण गर्ने संस्था	संख्या			२७	२९	२९
सक्रिय सहकारी संस्था	संख्या			२८	२९	२९
सामान्य सहकारी संस्था	संख्या			०	०	०
निस्कृय सहकारी संस्था	संख्या			-	-	-
गरिबीको रेखामुनी रहको जनसंख्या	प्रतिशत					
गरिबी न्यूनीकरणको लागि कुल लगानी (सरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्र समेत)	रु. (हजारमा)					
सामाजिक सुरक्षाको दायरामा आएको जनसंख्या	प्रतिशत					
विपन्न महिला तथा लक्षित वर्गलाई स्वरोजगार तथा उद्यमशीलता विकास (बहुक्षेत्रको संलग्नतामा)	संख्या					
रोजगारी	संख्या					
सहकारी क्षेत्र	संख्या					
कृषि क्षेत्र	संख्या					
उद्योग क्षेत्र	संख्या					
सेवा क्षेत्र	संख्या					

उद्योग,वाणिज्य तथा आपुर्ती

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
जम्मा उद्यमहरु	संख्या			५०	६०	८०
उत्पादन मुलक उद्यम	संख्या			११	१४	१४
कृषि तथा वनजन्य संख्या	संख्या			१०	१२	१४
पर्यटन सम्बन्धी उद्यम	संख्या			३	३	३
सेवामूलक उद्यम	संख्या			८	१०	१०
निर्माण सम्वन्धी उद्यम	संख्या			४	४	४
रोजगार सृजना गर्ने उद्यम	संख्या			८००	९०००	१०००
किराना पसल	संख्या			९	९	९
अन्य	संख्या			२५	२७	३०
हालसम्म तालिम प्राप्त उद्यमी	संख्या			१७००	१८५०	२०००
तालिम प्राप्त उद्यमीहरु	संख्या			३०	३०	४०
रुग्ण उद्योगका उद्यमीहरु	संख्या					
निकासीमा वृद्धि	रु. (करोडमा)					
व्यवसायिक फर्म दर्ता प्रकृया अनलाईन प्रणालीमा ल्याउन	वटा					
बजार अनुगमन	पटक					
उपभोक्ता जागरण	पटक					
औद्योगिक मेला	संख्या					

संस्कृति तथा पर्यटन

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
वार्षिक बाह्य पर्यटक आगमन	संख्या			५०	१००	२००
वार्षिक आन्तरिक पर्यटक आगमन	संख्या			३५००	४०००	४५००
वाह्य पर्यटकको बसाई दिन	संख्या			४	४	५
पर्यटन व्यवसायबाट प्रत्यक्ष स्थानीय रोजगारी	संख्या			३०	३५	४०
पर्यटकीय होटल	संख्या			१	२	२
होमस्टे स्थान (वडामा)	संख्या			५	५	५
गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रहरुमा पर्यटन पदमार्गको स्तरोन्नती	कि.मि .			४	८	१०
गाउँपालिकाका प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पदाहरुको जिर्णोद्धार तथा मर्मत संभार	संख्या			६	८	८
पर्यटक दर्ता तथा सूचना केन्द्र	संख्या			–	–	–
पर्यटकीयस्थल वारेमा जानकारी पुस्तिका प्रकाशन, वितरण संख्या				–	–	–
गाउँपालिकाका पर्यटकीय क्षेत्रहरुको डकुमेन्ट्री निर्माण तथा प्रसारण	संख्या/पटक			२	–	–
चरा अवलोकन	स्थान			–	–	–
साइकल सयर	कि.मि.			७	–	–
वार्षिक घोडचढी गर्ने	जना					
स्थानीय भेषभूषा, कला, सँस्कृति, नाचगान, खानाका परिकार प्रदर्शनी स्थल	संख्या			–	–	–

व्यवस्थापन समिति गठन	संख्या			४	–	–
होटल व्यवस्थापनका लागि निर्देशिका तयारी	वटा			–	–	–
होटल व्यस्थापनसँग सम्बन्धित तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या			३५	४२	५०
पर्यटन गाइड तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या			१५	२०	३०

३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु हजारमा)				बजेटको श्रोत (रु हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋृण तथा अन्य
२०७८/७९	५३८९०	३१२८५.९६४	२२६०४.०३६	०	२४३८.९५४	४३३९८.०१६	८०५३.०३१	०
२०७९/८०	५९२७९	३४४१४.५६	२४८६४.४४	०	२६८२.८४९	४७७३७.८१७	८८५८.३३४	०
२०८०/८१	६५२०६.९	३७८५६.०१६	२७३५०.८८४	०	२९५१.१३४	५२५११.५९९	९७४४.१६७	०
जम्मा	**१७८३७५.९**	**१०३५५६.५४१**	**७४८१९.३५९४**	**०**	**८०७२.९३७**	**१४३६४७.४३२**	**२६६५५.५३११**	**०**

३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

३.८.१ आर्थिक विकास

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
			कृषि तथा पशुपंक्षी विकास			
१	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	१००००	केन्द्रको स्थापना र संचालन	गाउँपालिका अन्तर्गत ५ वटा वडामा संकलन केन्द्र निर्माण भई संचालनमा आएका हुने ।
२	गाउँपालिकास्तरीय अगुवा तथा व्यवसायिक कृषक तालिम (वार्षिक वटा)	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१०५०	उपस्थिति माईन्युट	वार्षिक रुपमा कृषकहरुलाई प्रत्येक वडामा १/१ पटक तालिम प्रदान गरिएको ।
३	कृषक भ्रमण आयोजना	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५००	भ्रमण सम्बन्धी फोटोहरु	कृषकहरुलाई वडास्तरमा वार्षिक रुपमा भ्रमण कार्यक्रम आयोजना भएको ।
४	कृषकहरूको लागि स्थलगत तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३७५	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	वर्षमा १४ वटा स्थलगत तालिम संचालन भएको
५	कृषि प्राविधिकहरूको तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५०	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	वर्षमा १ पटक कृषि प्राविधिकहरुलाई तालिम प्रदान गरिएको ।
६	माटो परीक्षण शिविर	प्रविधि विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६४०	फोटो	३२ वटा माटो परीक्षण शिविर संचालन भएका ।
७	मिनी ल्याब स्थापना	प्रविधि विकास	२०७८/०७९	५०	ल्यावबाट सेवा प्रारम्भ भएको	माटो परीक्षण सम्बन्धी मिनील्याव स्थापना भएको ।
८	भकारो सुधार कार्यक्रम	सिप विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	३०० जना कृषकले भकारो सुधार कार्यक्रम संचालन गरेका ।
९	कृषि मेला आयोजना	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	९००	मेला आयोजना र स्थलको फोटो	वर्षमा १ वटा कृषि मेला आयोजना भएको ।
१०	भर्मिङ मल उत्पादन, प्याकेजिङ्ग तथा बजारीकरण	सिप विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३००	मल उत्पादन स्थलको अवलोकन	६० वटा भर्मिङ मल उत्पादन केन्द्र स्थापना भई उक्त केन्द्रबाट मलको बजारीकरण समेत भएको ।
११	प्लाष्टिक टनेल	प्रविधि विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१०५०	टनेलको फोटो	१८० घरपरिवारले प्लास्टिक टनेल निर्माण गरी बेमौसमी तरकारी उत्पादन तथा बिक्री वितरण गरेका ।
१२	फलफूल बँगैचा विस्तार	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	७६००	बगैचाको फोटो र फलफूल उत्पादन	३८ वटा फलफूलका बगैचाहरु विस्तार भएका ।
१३	मिनी पावर ट्रिलर वितरण	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३५००	वितरण गरेको फोटो	३५ जना कृषकहरुलाई मिनी पावर टिलर वितरण गरिएको ।
१४	अगार्निक खेती प्रवर्द्धन तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१०५०	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	तीन वर्षमा १०५ पटक तालिम संचालन गरिएको ।
१५	एग्रोभेटहरुको लागि विषादी सम्बन्धी तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	४५०	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	तीन वर्षमा ६ पटक एग्रोभेट संचालकहरुलाई विषादी सम्बन्धी तालिम

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१६	फलफूल नर्सरी स्थापना र संचालन	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	४५०	नर्सरीको फोटो र विरुवा उत्पादन	६ वटा फलफूल नर्सरी स्थापना भई संचालनमा आएका ।
१७	कृषक समूहहरु गठन एवं प्रवर्द्धन कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१८७५	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	३७५ वटा कृषक समूहहरुको गठन,पुनर्गठन र ती समूहहरुको प्रवर्द्धन भएको ।
१८	आई पि एम पाठशाला शिक्षा सञ्चालन	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	संचालनको फोटो	वर्षमा कम्तिमा एक वटा गरी जम्मा ३ वटा आई,पि.एम.पाठशाला संचालन भएको ।
१९	शित भण्डार स्थापना	पूर्वाधार विकास	०७८/०७९	३०००	भण्डारको फोटो	१ वटा शीत भण्डार स्थापना भई संचालनमा आएको ।
२०	कृषि उपज बजार स्थापना	पूर्वाधार विकास	०७८/०७९-०७९/८०	८०००	बजारको फोटो	२ वटा कृषि उपज बजार स्थापना भई संचालनमा आएका
२१	बाली संरक्षण शिविर	सिप विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	शिविर संचालनको फोटो र उपस्थिति	कम्तिमा ६ वटा बाली संरक्षण सम्बन्धी शिविर संचालन भएको ।
२२	अदुवा, वेसार पकेट क्षेत्र विस्तार	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	अवलोकन र फोटो	९ वटा पकेट क्षेत्र विस्तार भएको ।
२३	फलफूल पकेट	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	६००	अवलोकन र फोटो	३ वटा पकेट क्षेत्र विस्तार भएको ।
२४	नमूना तरकारी पाठशाला सञ्चालन	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	२१००	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	३ वटा पाठशाला सञ्चालन भएको ।
२५	दिगो भू व्यवस्थापन कृषिक तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	उपस्थिति माईन्युट र फोटो	१५ पटक तालिम संचालन भएको ।
२६	माटो परीक्षण प्रयोगशाला	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	फोटो	३ वटा प्रयोगशाला स्थापना भएका ।
२७	कृषि प्राविधिक शिक्षालय	सिप विकास	०७९/०८०	१००००	अवलोकन,फोटो	१ वटा प्राविधिक शिक्षलयको स्थापना भएको ।
२८	दुग्ध सहकारी चिस्यान केन्द्र प्रवर्द्धन अनुदान	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	बिल,भरपाई,अवलोकन,फोटो	तीन वर्ष भित्र कम्तिमा ३ वटा चिस्यान केन्द्र स्थापना भई संचालनमा आएका ।
२९	पशु गर्भाधान सेवा सञ्चालन	सिप विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	अवलोकन,फोटो	कम्तिमा ३ वटा पशु गर्भाधान सेवा संचालनमा आएका ।
३०	घाँस खेती विस्तारका लागि पशुपालन समूह तथा दुग्ध सहकारीलाई अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	५५०	बिल,भरपाई,अवलोकन,फोटो	सहकारी संस्था मार्फत २२ हेक्टर जमिनमा घाँस खेतीको विस्तार भएको ।
३१	खोर तथा गोठ सुधार अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	१३५००	बिल,भरपाई,अवलोकन,फोटा	४५० वटा आधुनिक गोठ निर्माण सम्पन्न
३२	पशुपालन समूह वा फार्महरुलाई उन्नत जातका राँगा, बोका खरिदमा अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	४७००	बिल,भरपाई,अवलोकन,फोटा	४७ वटा समूह
३३	अगुवा पशुपालक कृषक लक्षित आधुनिक तालिम (प्रदेशस्तरीय)	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	७५०	पत्राचार,फोटो	१५ जना अगुवा कृषकहरुलाई

क.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
३४	अगुवा पशुपालक कृषक लक्षित अभिमूखीकरण तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५०	माइन्युट र फोटोहरु	अगुवा पशुपालक कृषकलाई कम्तिमा ३ वटा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन भएको हुने ।
३५	युवा लक्षित उन्नत गाई भैंसी पालन फार्म अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	९०००	वितरण गरेको भरपाई र फोटो	१८० वटा
३६	पशुजन्य पदार्थ बजारीकरण कार्यक्रम	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटोहरु	६ वटा बजार क्षेत्रमा पशुजन्य पदार्थको बजारकिरण गरिएको ।
३७	उत्कृष्ट पशुपालन व्यवसायीलाई पुरस्कार	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	९६०	फोटोहरु	१२ जना उत्कृष्ट पशुपालन व्यवसायीले पुरस्कार प्राप्त गरेका
३८	गोष्ठी संचालन (पशु बीमा, बर्डफ्लु, स्वाइनफ्लु, सफा दुध उत्पादन जुनोटिक्स रोग आदिको बारे)	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५०	फोटोहरु,	वर्षमा कम्तिमा १ वटा हुने गरी ३ पटक गोष्ठी संचालन गरिएको ।
३९	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	९४०	शिविर संचालनको फोटो	९ पटक पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर संचालन भएको ।
४०	मासु परीक्षण प्रयोगशाला स्थापनामा सहकार्य	प्रविधि विकास	०७८/०७९	८०००	प्रयोगशालाको फोटो र कागजात	मासु परीक्ष्ण प्रयोगशाला स्थापना भई संचालनमा आएको ।
४१	नयाँ मत्स्य पोखरी निर्माण कार्यक्रम	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	३०००	निर्माण भएको पोखरीको फोटो	वर्षमा कम्तिमा २ वटा पर्ने गरी ६ वटा मत्स्य पोखरी निर्माण भएको ।
४२	माछा भुरा अनुदान कार्यक्रम	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	९००	वितरण गरेको भरपाई र फोटो	माछा भुरा अनुदान दिई ९ हेक्टर जमिनमा माछा पालन व्यवसाय संचालनमा आएको ।
४३	पशु प्राविधिक तालिम तथा अन्य क्षमता विकास कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	माइन्युट र फोटोहरु	वर्षमा कम्तिमा एक पटक पशु प्राविधिक क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन भएको ।
४४	पशु उपचार सेवा कार्यक्रम	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१८००	फोटोहरु,	१२ पटक पशु उपचार सेवा कार्यक्र संचालन भइ पशुले उपचार पाएका ।
४५	पशु अन्वेषण, आउट ब्रेक, रिपोटिङ, सिरम संकलन प्रयोगशाला प्रेषण कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	फोटो र आवश्यक कागजातहरु,	३ वटा पशु अन्वेषण, आउट ब्रेक, रिपोटिङ, सिरम संकलन प्रयोगशाला प्रेषण कार्यक्रम संचालनमा आएको ।
४६	पशु पंक्षी ल्याव स्थापना	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	ल्यावको फोटो र अवलोकन	३ वटा ल्याव स्थापना भइ सेवा सुचारु भएको ।
४७	मासु पसल सुधार अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	२४००	वितरण गरेको भरपाई र पसलको फोटो	२४ वटा मासु पसलले अनुदान प्राप्त गरी मासु पसल सुचारु गरेका ।
४८	पशुपालन सम्बन्धी उपकरण (च्यापकटर, ट्रली, मिल्क क्यान आदि)वितरण	सिप विकास	०७८/०७९-०८०/८१	२४००	वितरण गरेको भरपाई र फोटो	कृषकहरुले पशुपालन उपकरण प्राप्त गरी व्यवसायमा सहयोग पुगेको ।
४९	बाखा स्रोत केन्द्र सञ्चालन	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	स्रोत केन्द्रको अवलोकन र फोटो	वर्षमा १ वटा हुने गरी श्रोत केन्द्र संचालनमा आई कृषकहरुले जानकारी लिने गरेका ।
५०	अनुगमन तथा निरीक्षण	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	अनुगमन फोटो र प्रतिवेदन	वर्षमा कम्तिमा १ पटक अनुगमन तथा निरीक्षण भई पृष्ठपोषण दिएको ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५१	पशु विमा कार्यक्रम	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	७५००	विमा सम्बन्धी कागजात र फोटो	पशुपालक कृषकहरुले पशु बिमा गरी सोबाट लाभ लिएका ।
५२	पोल्ट्री फर्म अनुदान	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	६०००	वितरण गरेको भरपाई र फर्मको फोटो	कुखुरापालन व्यवसाय गर्ने व्यवसायीहरुलाई अनुदान दिई कुखुरापालन गर्ने गरेको
५३	पशु बधशाला निर्माण	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	अवलोकन	३ वटा पशु बधशाला निर्माण भई संचालनमा आएका र स्वच्छ एवं सफा मासुको वितरण भएको ।
	कृषि तथा पशुपंक्षी विकास जम्मा			१३०८४०		
			सिंचाई			
१	कुलो निर्माण	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	१५०००	अवलोकन र फोटो	कम्तिमा १५ वटा सिंचाई कुलोहरु निर्माण भएका ।
२	कुलो मर्मत	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	७५००	अवलोकन र फोटो	कम्तिमा १५ वटा सिंचाई कुलोहरु मर्मत भई संचालनमा आएका ।
३	बोरिङ निर्माण	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	६०००	अवलोकन र फोटो	६ वटा बोरिङ निर्माण भई खानेपानी र सिंचाईको लागि थप सहजता भएको ।
४	सिँचाइका लागि पोखरी निर्माण	पूर्वाधार विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	अवलोकन र फोटो	६० वटा सिंचाई कुलोको निर्माण भएको ।
५	थोपा सिँचाइ कार्यक्रम	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	८३०	अवलोकन र फोटो	३७ वटा थोपा सिंचाईका लागि प्रविधि हस्तान्तरण भएको ।
	सिंचाई जम्मा			३०८३०		
			भूमि व्यवस्था			

३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नीति तथा कानुनी व्यवस्था, स्थानीय तह, निजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्रको अर्थपूर्ण सहभागिता, आवश्यक कर्मचारी व्यवस्था, संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय, बहुक्षेत्रको सामुहिक सहभागिता, कृषिमा युवाको आकर्षण भएको हुनेछ । उल्लेखित व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने विषय जोखिमपूर्ण रहने देखिएको छ ।

परिच्छेद ४

सामाजिक विकास क्षेत्र

४.१ पृष्ठभूमि

वर्तमान नेपालको संविधानले विगतको एकात्मक शासन पद्धतिको अन्त्य गर्दै नेपाललाई सङ्घीय ढाँचामा रुपान्तरण गरेको छ। फलस्वरुप सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भई सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सरकारहरुको गठन भएर क्रियाशिल रहेका छन् । गाउँपालिकाको विकास तथा समृद्धिमा शिक्षा, भाषा, संस्कृति र पुरातत्व संरक्षण,विज्ञान प्रविधि,महिला, बालबालिका,ज्येष्ठ नागरिक,अपाङ्गता,युवा तथा खेलकुद,समाज कल्याण र खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रहरु समाज परिवर्तनको महत्वपूर्ण पक्षहरु हुनु। नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था, अन्तराष्ट्रिय मञ्चहरुमा गरिएका प्रतिवद्धता, दिगो विकास लक्ष्यलाई योजनावद्ध रुपमा कार्यान्यिन गर्दै जानु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो। सोही अनुरुप नपोल सरकारको पन्ध्रौं योजना (आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१) र ज्वालामूखी गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना (आ.व.२०७६/०७७ देखि २०८०/०८१) निर्माण गरी कार्यान्वयन भइरहेको तथा आ.व.२०७८/७९ को वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम तयार भएको सन्दर्भमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यले शिक्षा,भाषा,संस्कृति र पुरातत्व संरक्षण,विज्ञान प्रविधि,महिला,बालबालिका,ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता,समाज कल्याण र खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रका विषयहरुलाई आवधिक योजनासंग तादाम्यता हुने गरी योजनावद्ध रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन तथा महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरुमा आगामी दई वर्षसम्म स्रोतको सुनिश्चितता गर्न मद्दत पुग्ने भएकोले गाउँपालिकासंग सम्बन्धित विषयहरु यस ढाँचामा प्रस्तुत गरिएको छ।

४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या

दलित र जनजातिको संख्या उल्लेखनीय रुपमा रहेको यस गाउँपालिकामा अझै पनि लैङ्गिक, वर्गीय, जातीय तथा क्षेत्रीय असमानता पनि विद्यमान छ । फलस्वरुप गाउँका बासिन्दाहरुमा आधारभूत सेवा तथा सुविधाहरु समेत उपलब्ध हुन सकेको छैन । उपलब्ध सेवा सुविधामा पनि लक्षित वर्ग, क्षेत्र र समुदायका मानिसहरुको न्यून पहुँच रहेको, गुणात्मक सुधार नभएको अवस्था विद्यमान देखिन्छ । गाउँको दिगो विकासको लागि अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन रणनीतिक योजनाहरु तर्जुमा गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । स्वास्थ्य, शिक्षासंग सम्बन्धित गाउँ विशेष भएर योजनाहरु वनाइ कार्यान्वयनमा लैजानुपर्ने आवश्यकता हो । गाउँपालिकामा अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवाको अवस्था मध्यम खालको छ । यसमा थप सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ । शिक्षामा गुणस्तरीयता, व्यवहारिक तथा रोजगार उन्मुख बनाउने कुनै नीति तथा रणनीति देखिएको छैन । खानेपानी, सरसफाइ तथा अन्य पूर्वाधारमा कमी र नियमित हुन सकेको छैन भने उपलब्ध पूर्वाधारमा समेत सर्वसाधारणको पहुँच पुग्न सकेको छैन ।

स्थानीय शासनमा साझेदार विशेष गरी लक्षित वर्ग तथा समुदायहरुको न्यून क्षमताको कारण आन्तरिक तथा वाह्य श्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन हुन सकिरहेको छैन ।

गाउँमा भएका आर्थिक तथा सामाजिक विकास एवं रोजगारी लगायतका अवसरको कमी र उचित वातावरणका कारण युवा वर्गहरु काठमाडौं र विदेशमा जाने प्रबृतिमा बृद्धि भइरहेको छ । गाउँबाट उर्जाशिल युवाशक्ति रोजगारीका लागि शहर तथा विदेशिने क्रम बढनु समग्र विकासको एक प्रमुख समस्याको रुपमा देखिएको छ। गाउँका सम्भावनालाई न्यून मुल्यांकन गर्ने परिपाटी, युवा वर्गको शहर केन्द्रित मानसिकता जस्ता कारणले युवा वर्गलाई गाउँमा नै केही गर्न सकिन्छ भन्ने सोचको विकास गर्न र गराउन सकिएको छैन् ।

चुनौती

विद्यार्थी र शिक्षक दरबन्दी बीच समाञ्जस्यता कायम नहुनु,सामुदायिक विद्यालयहरुको भौतिक अवस्था जिर्ण हुनु,कक्षा छाड्ने दरमा कमी नआउनु, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्राथमिकतामा नपर्नु, गाउँपालिका भित्र व्यवसायिक शिक्षाको विद्यालय नहुनु, गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न नसक्नु शिक्षा क्षेत्रको प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन् । जनसंख्याको अनुपात अनुसार स्वास्थ्य संस्थाहरुको वितरण, निःशुल्क र सर्वसुलभ रुपमा औषधी वितरण गर्नु, औषधीको गुणस्तरीयता कायम गर्नु, सबैका लागि सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउनु, सरुवा र महामारी रोगहरुको तत्काल रोकथाम गर्नु, गाउँपालिकास्तरीय स्वास्थ्य नीति, मापदण्ड

निर्माण गर्नु, नसर्ने रोगहरुबाट मृत्यु हुनेको संख्या घटाउनु स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन् । महिलामाथि हुने घरेलु तथा लैगिक हिंसा न्यूनीकरण गर्नु, दाइजो प्रथा, बालविवाह, बहुविवाह अन्त्य गर्नु, विपन्न महिलालाई आर्थिक सशक्तिकरण गर्नु, राज्यका हरेक क्षेत्रमा महिला सहभागिता वृद्धि गर्नु, महिलाहरुलाई आधारभूत हक अधिकार उपभोग गर्न सक्ने गरी सक्षम बनाउनु, न्यून आय र सीमान्तकृत महिलाहरुको प्रजनन स्वास्थ्य सुरक्षित बनाउनु महिला यस क्षेत्रका चुनौती हुन् । अपांगलाई हेर्ने सामाजिक दृष्टि परिवर्तन गर्नु, अपांग सम्बन्धी भएका नीति र कानूनी व्यवस्थाहरु पूर्ण रुपमा कार्यान्वन गर्नु, अपांगमैत्री भवन, बाटो, अपांगमैत्री शिक्षाको व्यवस्था गर्नु, अपांगसँग सम्बन्धित संस्थाहरुलाई दुर्गम स्थानमा परिचालन गर्नु, विभिन्न प्रकारका अपांगहरुलाई आवश्यकता अनुरुप कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु र अपांगहरुलाई सीपमूलक आय आर्जनका तालिम संचालन गर्नु समेत चुनौती रहेको छ । ज्येष्ठ नागरीकहरुको लागि वद्धाश्रम र दिवा सेवा केन्द्रको व्यवस्था गर्नु, ज्येष्ठ नागरीकहरुलाई आफन्तजनहरुबाट हुने अनुचित व्यवहारलाई न्यून गर्नु, ज्येष्ठ नागरीकहरुको ज्ञान सीपलाई गाउँपालिकाको उत्थानमा लगाउनु, ज्येष्ठ नागरीकलाई प्रदान गरिएको सामाजिक सुरक्षा लगायतका विभिन्न सुविधाहरु उनीहरुको घरदैलोमा पुऱ्याउनु समेत चुनौतीका रुपमा रहको छन् । वर्षेनी श्रम बजारमा थपिने युवाहरुलाई रोजगारीको अवसर सृजना गर्नु, व्यावसायिक तालिमहरुको उपलब्धतामा वृद्धि गर्नु, औद्योगिक क्षेत्रको स्थापनाबाट बेरोजगारीलाई रोजगारीको अवसर सृजना गर्नु, विप्रेषणबाट आएको रकमलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, विदेश पलायन रोकी मुलुकमै रोजगारीको अवसर सृजना गर्नु, युवाहरुलाई रोजगारीमूलक र व्यवसायिक शिक्षा सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराई वेरोजगारी न्यून गर्नु, श्रम तथा रोजगार क्षेत्रका प्रमुख चुनौती रहेका छन् । युवा लक्षित कार्यक्रमहरुको वृद्धि गर्नु, सामाजिक आर्थिक क्षेत्रहरुमा युवाहरुको सहभागिता वद्धि गर्नु, खेलकुद आधारशिलाहरुको निर्माणको लागि लगानी बढाउनु, खेलाडी र प्रशिक्षकलाई खेलकुदप्रति आकर्षित गर्नु, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पदक हासिल गरेका खेलाडीहरुलाई विशेष सुविधा उपलब्ध गराउनु युवा तथा खेलकुद क्षेत्रमा प्रमुख चुनौती रहेका छन् ।

४.३ लक्ष्य

- शिक्षा क्षेत्रमा आधुनिकीकरण र समान पहुँच । (शिक्षा)
- विज्ञान र प्रर्विधिको विकास र समुचित प्रयोग । (विज्ञान र प्रविधि)
- बालबालिका तथा किशोरकिशोरी मैत्री समाजको निर्माण । (बालबालिका तथा किशोरकिशोरी)
- संरक्षण सहितको सम्मानित जीवन । (ज्येष्ठ नागरिक)
- अपाङ्ग व्यक्तिहरूको आत्मनिर्भर र मर्यादित जीवन । (अपाङ्गता भएका व्यक्ति)
- मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारमुक्त सभ्य र मर्यादित समाज । (मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार हिंसा नियन्त्रण)
- लैङ्गिक समतामूलक ज्वालामूखी गाउँपालिका । (लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण)
- दिगो तथा प्रभावकारी सामाजिक सुरक्षा प्रणाली । (सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण)

४.४ उद्देश्य

४.४.१ शिक्षा

१. शिक्षाका अवसरहरुलाई समतामुलक, समय सान्दर्भिक र गुणस्तरीय रुपमा विस्तार गर्नु ।
२. शिक्षा र व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिमका अवसरको विस्तार गर्नु ।
३. शैक्षिक व्यवस्थापन र सुशासनलाई आत्मसात गर्नु ।

४.४.२ विज्ञान र प्रविधि

१. खोजमुलक तथा उत्पादनमुलक विज्ञान र प्रविधिको विकास र प्रयोग गर्नु ।

४.४.३ स्वास्थ्य तथा पोषण

१. गाउँपालिकाका सबै नागरिकहरुको आधारभूत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गराउनु ।
२. गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामाग्रीको पहुँच बढाउनु ।
३. गाउँपालिकामा स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्नु ।
४.स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्दै निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि र व्यवस्थित गर्दै जानु ।

४.४.४ महिला, बालबालिका, अपांगता तथा ज्येष्ठ नागरिक

१. महिला अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नु ।
२. महिला उपर हुने सबै प्रकारका हिंसा र दुर्व्यवहारको अन्त्य गर्नु ।

३. बाल अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।
४.बालबालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसाको अन्त्य गर्नु ।
५.सबैप्रकारका अपांगता भएका व्यक्तिहरुको लागि गाउँपालिकाबाट प्रवाहित हुने सेवामा पहुँच बढाउनु ।
६.अपांग व्यक्तिहरुको सामाजिक सम्मान अभिवृद्धि गर्नु ।
७.गाउँपालिकाभित्रका ज्येष्ठ नागरिकहरुको सेवा सुविधा वृद्धि गर्नु ।

४.४.५ युवा तथा खेलकुद
१. युवाको सीप तथा क्षमताको विकास गर्दै विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।
२. युवालाई गाउँपालिका निर्माणको सम्वाहक बनाउनु ।
३. गाउँपालिका भित्र खेलकूद पूर्वाधारको विकास गर्नु ।
४. दक्ष खेलाडीको उत्पादन र स्तरीय प्रतियोगिताको संचालन गर्नु ।
५. खेललाई जीवनको एक अभिन्न अंगको रुपमा विकास गर्नु ।

४.४.६ खानेपानी तथा सरसफाइ
१. आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइसुविधा शतप्रतिशत र मध्यमदेखि उच्च गुणस्तरको खानेपानी सुविधा ३० प्रतिशत पु¥याउनु ।

४.५ रणनीति

शिक्षा :

१. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
२. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको विस्तार गर्ने ।
३. आर्थिक, सामाजिक तथा अन्य कारणले पछाडी परेका वर्ग र समुदायका वालवालिकाका लागि शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
४. अपांगता भएका व्यक्तिहरुको शिक्षाको हरेक तहमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
५. सबै तहको शिक्षालाई पहुँचयोग्य, प्रतिस्पर्धी र अनुसन्धानमूलक बनाउने ।
६. शैक्षिक व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी एवम् जिम्मेवारीपूर्ण बनाउने ।

विज्ञान र प्रविधि

१. वैज्ञानिक अनुसन्धान, अन्वेषन र विकासलाई गतिशिल बनाउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधार र क्षमताको विकास गर्ने ।
२. उच्च क्षमतायुक्त प्राविधिक युवा जनशक्तिको विकास गरी मुलुकमै उनीहरुको क्षमताको उपयोग गर्ने ।
३. वैज्ञानिक खोज र अनुसन्धानबाट विकास गरिएका प्रविधीहरुलाई मुलुकको विकास प्रक्रियामा प्रभावकारी बनाउने ।
४. उपयोग गर्न परम्परागत र स्थानीय प्रविधीको सम्बर्द्धन र संरक्षण गर्ने ।

स्वास्थ्य तथा पोषण

१. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी एवं सर्वसुलभ रुपमा सवैनागरिलाई निः शुल्क गराउने।
२. गाउँपालिकास्तरमा दक्ष जनशक्ति योजना, उत्पादन एवं सर्वसुलभ रुपमा सवै नागरिकलाई निःशुल्क उपलब्ध गराउने ।
३. स्वास्थ्य र पोषणयुक्त खानाप्रति चेतनाको अभिवृद्धि गर्दै सोको पहुँच घरदैलोमा पु¥याउने ।
४. शिशु मृत्युदर, बाल मृत्युदर र नवजात शिशु मृत्युदर घटाउने ।
५. गुणस्तरीय औषधी र स्वास्थ्य सामग्रीको उत्पादन बढाइ सहज र प्रभावकारी आपूर्तिको सुनिश्चिता गर्ने ।
६. सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको साझेदारीको विकास गरी प्रतिष्पर्धी, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको विकास गर्ने ।
७. राष्ट्रिय आवधिक योजना, दिगो विकासको लक्ष्य २०३०, राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७१, राष्ट्रिय स्वास्थ्य रणनीति २०७२ तथा वहुक्षेत्रिय पोषण योजनामा अन्तरनिहित लक्ष्य हासिल गर्ने गरी गाउँपालिकास्तरिय नीतिहरु निर्माण गर्ने ।

महिला, बालबालिका, अपांगता तथा ज्येष्ठ नागरिक

१. महिलालाई गर्भावस्था देखिनै स्वास्थ्य र पोषण सेवा सुनिश्चित गर्ने ।
२. महिलाको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा जोड दिने ।
३. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा अन्त्यका लागि निरोधात्मक र प्रवर्द्धनात्मक उपायहरु अवलम्बन गर्ने ।
४. महिलालाई राज्यको हरेक क्षेत्रमा मूल प्रवाहीकरण गर्ने ।
५. बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा अन्त्यका लागि उपायहरु अवलम्बन गर्ने ।
६. बालबालिकाको अधिकार संरक्षण गर्न विभिन्न कदमहरु चाल्ने ।
७. बालश्रम न्यूनीकरण गर्ने ।
८. शिशु आहार तथा पोषणको व्यवस्था गर्ने ।

९. सीमान्तकृत बालबालिकालाई विशेष रुपमा सम्बोधन गर्ने उपायहरु अवलम्वन गर्ने ।
१०. गाउँपालिकाका संरचनाहरु अपांगमैत्री बनाउने ।
११. अपांगता भएका व्यक्तिको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।
१२. अपांगलाई रोजगारी लगायत गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा उचित अवसर प्राप्त गर्ने वातावरण श्रृजना गर्ने ।
१३. सरकारी स्तरबाट अपांगलाई दिइने सेवा सुविधामा क्रमशः बढाउदै लैजाने ।
१४. ज्येष्ठ नागरिकलाई परिवारबाट हुने दुर्व्यवहारको अन्त्य गर्दै परिवारको दायित्व र जिम्मेवारीको विषयमा प्रचार प्रसार गर्ने ।
१५. सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका ज्येष्ठ नागरिकको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र संचालन गर्ने । १६. शहरी क्षेत्रमा ज्येष्ठ नागरिक दिवा क्लवको व्यवस्था गर्ने । १७. ज्येष्ठ नागरिकलाई संरक्षण गर्ने संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

युवा तथा खेलकुद

१. गाउँपालिकाको नीति निर्णयमा युवा सहभागिता बढाउने ।
२. युवालाई दक्ष सीपयुक्त, उद्यमशील र आत्मनिर्भर बनाउने ।
३. युवालाई गाउँपालिकाको स्वयम्सेवकको रुपमा परिचालन गर्ने ।
४. खेलकुदको माध्यमबाट सामजिक क्रियाकलापमा युवाहरुको सहभागिता बढाउने ।
५. खेलकुदमा निजी क्षेत्रको समेत संलग्नता बढाई खेलकुद पूर्वाधार र खेल क्षेत्रको विकास गर्ने ।
६. खेलाडीलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरका प्रशिक्षण प्रदान गर्दै सहभागिता बढाउने ।
७. गाउँपालिकालाई खेल पर्यटनको गन्तव्यको रुपमा विकास गर्ने ।

खानेपानी तथा सरसफाइ

१. सवै घरधुरीलाई आधारभूतस्तरको खानेपानी तथा सरसफाइको सेवा उपलब्ध गराउने ।

४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

४.६.१ शिक्षा

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कुल साक्षरता दर	प्रतिशत			९५	९७	९८
महिला साक्षरता दर	प्रतिशत			९०	९५	९८
पुरुष साक्षरता दर	प्रतिशत			९५	९७	९८
प्राथमिक खुद भर्ना दर	प्रतिशत					
निम्न माध्यमिक खुद भर्ना दर	प्रतिशत			९७.५	९८	
माध्यमिक खुद भर्ना दर	प्रतिशत			९७	९७.५	९८
आधारभूत विद्यालयमा दलित विद्यार्थी भर्ना संख्या (निम्न माध्यामिक)	संख्या					
माध्यामिक विद्यालयमा दलित विद्यार्थी भर्ना संख्या	संख्या					
छात्रवृत्ति प्राप्त दलित विद्यार्थी	संख्या					
छात्रवृत्ति प्राप्त छात्रा विद्यार्थी	संख्या					
छात्रवृत्ति प्राप्त अपांगता भएका विद्यार्थी	संख्या					
वालविकास केन्द्र	संख्या			४७	४८	४९
वालविकास केन्द्रमा भर्नादर	प्रतिशत			८५	८८	९८
वाल विकास केन्द्रमा खुद भर्ना दर	प्रतिशत			८२	९०	९८
आधारभूत तालिम प्राप्त सहयोगी कार्यकर्ता	प्रतिशत			९७	९९	१००
वालमैत्री सिकाई व्यवस्थापन भएका वालविकास केन्द्र	संख्या			४५	४७	४९
विद्यालय बाहिर रहेका वालवालिका	प्रतिशत			०%	०%	०%
वालमैत्री शिक्षण सिकाई हुने विद्यालय	संख्या			४०	४३	४५

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
आधारभूत तहमा पुरा सेट पाठ्यपुस्तक पाउने विद्यार्थी	प्रतिशत					
माध्यमिक तहमा पुरा सेट पाठ्यपुस्तक पाउने विद्यार्थी	प्रतिशत					
तालिम प्राप्त शिक्षक	प्रतिशत			९९	१००	१००%
दिवा खाजा प्राप्त विद्यार्थी	प्रतिशत			३८	४२	५०%
आधारभूत तहमा कक्षा दोहोर्‍याउने दर	प्रतिशत			७	५	३
माध्यामिक तहमा कक्षा दोहोर्‍याउने दर	प्रतिशत			५	०	०
आधारभूत तहमा विद्यालय छोड्ने दर	प्रतिशत			२०	१०	१०
माध्यामिक तहमा विद्यालय छोड्ने दर				५	३	०
कक्षा ८ को सिकाई उपलब्धि स्तर	प्रतिशत			७८	८०	९०
एस.इ.ई.को उत्तीर्ण दर	प्रतिशत			७४	७६	८०
बर्षभरी विद्यालय खुल्ने	दिन			२१२	२१६	२२०
कच्ची (माटो गारो र छानो) विद्यालय भवन	संख्या			०	०	०
पक्की (टिनको छानो, सिमेन्ट लगाएको) विद्यालय भवन	संख्या			१२५	१३०	१४०
छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय भएका विद्यालय	संख्या			३५	४०	४१
विपद् प्रतिरोधी विद्यालय भवन (भूकम्प प्रतिरोधी, वाढी, पैह्रो, हावाहुरी)	संख्या			१३०	१४५	१६१
वालमैत्री वसाई व्यवस्था कक्षा कोठा भएका विद्यालय	संख्या			४५		
अपांगमैत्री कक्षा कोठा भएका विद्यालय	संख्या			३०	३५	४१
सावुन पानी सहितको शौचालय भएको विद्यालय	संख्या			३०	३५	४१
स्वच्छ पिउनेपानी भएको विद्यालय	संख्या			३५	४१	-
खेलमैदान भएका विद्यालय	संख्या			-	-	-
फर्निचर सेट	विद्यालय			३५	४१	-
अपांगता भएका विद्यार्थीहरुका लागि स्थापित छात्रावास	संख्या			०	१	१
सामुदायिक अध्ययन केन्द्र	संख्या			१		
अभिमुखीकरणमा सहभागी सा.अ. के. सदस्य	संख्या					
साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सा.अ.केन्द्र	संख्या			८	१०	१२
उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने शिक्षण संस्था	संख्या			७	७	७
उच्च शिक्षा शिक्षण हुने शैक्षिक कार्यक्रम	संख्या			४	०	०
उच्च शिक्षा हासिल गर्ने विद्यार्थी	संख्या			५५०	७५०	९००
प्राविधिक शिक्षालय	संख्या					
गाउँका प्राविधिक शिक्षामा भर्ना भएका विद्यार्थी	संख्या			४०	४५	५०
सुस्तश्रवण सम्बन्धी शिक्षण हुने विद्यालय	संख्या			१	–	–
सुस्तश्रवण सम्बन्धी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या			०	०	०
दृष्टिविहीन सम्बन्धी शिक्षण हुने विद्यालय	संख्या			०	०	०

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
दृष्टिविहीन सम्बन्धी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या					
छात्रवृत्ति प्राप्त अपांगता भएका विद्यार्थी	संख्या			१३०	१४०	१५०
सामाजिक परीक्षण गर्ने विद्यालय	प्रतिशत			–	–	–
वेरुजु भएका विद्यालय	प्रतिशत			०	०	०
गुनासो व्यवस्थापन गर्ने विद्यालय	संख्या			–	–	–
व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमित सञ्चालन गर्ने विद्यालय	प्रतिशत			–	–	–
वार्षिकरुपमा प्रति विद्यालय निरीक्षण गर्ने	संख्या			–	-	-
बार्षिक ३ पटक अनुगमन गर्ने विद्यालय	प्रतिशत			–	–	–

४.६.२ विज्ञान र प्रविधि

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१

४.६.३ स्वास्थ्य तथा पोषण

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कुपोषणको दर (५वर्षसम्म)	प्रतिशत			०	०	०
रोगलाग्ने दर (ओपिडिमा उपचार गराउन आउने	संख्या			१५०००	१२०००	१००००
नवजात शिशु मृत्यु दर (२०७५)	जना			२	१	०
संस्थागत प्रसुति	प्रतिशत			१००	–	–
कोरामृत्यु दर (२०७५)	जना			२२५	२००	–
पूर्ण खोप घोषणा भएको वडा	संख्या			७	७	७
१ घण्टाभित्रमा स्वास्थ्य संस्थामा पुगिने घरपरिवार	प्रतिशत			–	१००	–
आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने जनसंख्या %						
६ महिनासम्म स्तनपान मात्र गराउने आमाहरुको	प्रतिशत			–	–	–
६ देखि २३ महिनासम्मका आवश्यक पोषणयुक्त खानेकुरा खाने वालवालिकाको	प्रतिशत			९८	९९	१००
६ देखि २३ महिनासम्मका ४ पटक खानेकुरा खाने वालवालिकाको	प्रतिशत			९८	९९	१००
६ महिनासम्मका स्तनपायी आमाहरु-लाई आयुर्वेद औषधि वितरण	संख्या			१५०	२००	२५०
कम्तिमा १ जना खोप कार्यकर्ता भएका वडा	संख्या			१४	-	-

खोप प्राप्त वालवालिका	प्रतिशत			–	–	–
खोप केन्द्र	संख्या			२५	-	-
१५ शैया सहितको अस्पताल स्थापना	संख्या			-	-	-
स्थानीयस्तरका स्वास्थ्य संस्था	संख्या			१४	-	-
विशेषज्ञ सेवाको (हाडजोर्नी वालरोग, स्त्री रोग, आँखा, दन्त, नाक, कान, घाटी)	संख्या			१	२	२
ब्लड वैक	संख्या			१	१	१
एम्वुलेन्स सेवा विस्तार	संख्या			१	२	–
स्टेचर भएका वडा वा वस्ती	संख्या			३५	४०	४२
अस्पताल सहित आवास सहितको भवन,	संख्या			७	-	-
परीक्षण औजार उपकरण	संख्या			–	–	–
प्रयोगशाला	संख्या			-	-	-
खानेपानी सुविधा पुगेका स्वास्थ्य संस्था	संख्या			१४	-	-
डाक्टर विरामी अनुपात						
नर्स विरामी अनुपात				०	०	०
अन्य स्वास्थ्यकर्मी लक्षित जनसंख्या अनुपात	जना					
आवश्यक Buffer Stock भएको स्वास्थ्य संस्था	संख्या					
भ्याक्सिन सव सेन्टर	संख्या			–	–	–
वार्षिक औषधि आपूर्ति	पटक					
२४ सै घण्टा सेवा दिने प्रसुति केन्द्र	संख्या			–	–	–
प्रसुति सेवा प्रवाह हुने स्वास्थ्य संस्था	संख्या			१२	१४	-
कम्तिमा चार पटक गर्भ जाँच गर्ने गर्भवति महिला	प्रतिशत			–	–	–
गर्भ जाँच सम्बन्धी तालिम प्राप्त दक्ष स्वास्थ्यकर्मी	प्रतिशत					
कम्तिमा दुई जना दक्ष प्रसुतिकर्मी भएका प्रसुति केन्द्र	संख्या			१२	१४	-
नियमित बैठक वस्ने गाउँ स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति	वटा			–	–	–
अनुगमन	पटक			–	–	–
क्षमता वृद्धि भएका स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा आमा समूहहरु	संख्या			-	-	-
आयुर्वेद केन्द्र तथा औषधालय	संख्या			१	-	-
आयुर्वेद स्वास्थ्यकर्मीको	संख्या			१	-	-
परम्परागत जडिवुटी उपचारकर्ताहरुको क्षमतामा वृद्धि	संख्या			–	७	–
स्वास्थ्य वृत्ति सम्बन्धी चेतनामूलक गोष्ठी	संख्या			–	–	–
योग केन्द्र संचालन	संख्या			७	-	-

४.६.४ महिला, बालबालिका, अपांगता तथा ज्येष्ठ नागरिक

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
गा.पा.मा शिक्षिकाहरुको	प्रतिशत			४६	४८	५०
महिला सहकारी संस्था	संख्या			१२	१४	१४
उपभोक्ता समितिहरुमा महिला संयोजक संख्या	प्रतिशत			३०	३५	४०
घर र जग्गा दुवैमा महिलाको स्वामित्व भएका घरधुरी	प्रतिशत			३८	४२	५०
राजनीतिक दलहरुको गाउँ समितिमा महिला प्रतिनिधित्व	प्रतिशत			३५	४०	५०
किशोर सरह सरदर दिन विद्यालय उपस्थित हुने किशोरी	प्रतिशत			१००	-	-
घरेलु तथा लैंगिक हिंसाको उजुरी	संख्या					
लैंगिक तथा घरेलु हिंसाविरुद्ध तालिम प्राप्त महिला, पुरुष	संख्या			१४	१४	१४
लैंगिक तथा घरेलु हिंसाविरुद्ध संचालित अभियान	संख्या			२	२	२
विद्यालयहरुमा सचेतना कार्यक्रम	संख्या			२	२	२
कानूनी सहायता समितिबाट सेवा प्रदान गरेको महिला	संख्या					
ऋण वचत समूहमा आवद्ध महिला (आमा समुह)	जना			३६५०	४०००	४५००
ऋण वचत समूह परिचालन भएका वडा वस्ती	संख्या			७	७	७
कृषक ,उद्यमी तथा बचत समुहमा आवद्ध महिला	जना			१६००	१७५०	२०००
कृषक ,उद्यमी तथा बचत समुहमा आवद्ध महिला अध्यक्ष	प्रतिशत			५०	५०	५०
कृषक ,उद्यमी तथा बचत समुह परिचालन भएका वडा वस्ती	संख्या			७	७	७
सहकारी संस्थामा आवद्ध महिला	जना			५५००	६०००	६७५०
महिलाद्वारा बचत रु	हजारमा					
महिलाद्धारा ऋण लगानी रु.	हजारमा					
वस्तुगत टेवा प्राप्त महिला संख्या (०७४/७५) मा संलग्न महिला	जना					
गरिव विरुद्ध महिला अभियान (०७४/७५ को)						
आय आर्जन सम्बन्धी तालिम प्राप्त महिला (०७४/७५ को)	जना			५२५	५५०	६००
जीवनोपयोगी तालिम प्राप्त गर्ने किशोरी	जना			३००	४००	५००
किशोरी सूचना केन्द्र	संख्या			७	७	७
किशोरी समूह	संख्या			७	७	७
अतिविपन्न किशोरी शिक्षा तथा स्वास्थ्य सहयोग प्राप्त	जना					
वार्षिक किशोरी सीप विकास तालिम प्राप्त	जना			३०	३५	४०
महिनावारी समयमा भेदभाव नभएका वस्ती	प्रतिशत			१००	१००	१००
महिनावारी विभेदमुक्त घोषणा भएका वडा वस्ती	संख्या			७	७	७
खानपानमा विभेद नगर्ने घरपरिवार	प्रतिशत			१००	१००	१००
सरसफाई तथा स्वच्छता वारे सचेतना भएका घरपरिवार	प्रतिशत			१००	१००	१००

स्यानीटरी प्याड वितरण गर्ने विद्यालय	संख्या			२०	३०	४१
पीडित महिला अस्थायी पुनस्थापन केन्द्र	संख्या			१	१	१
मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गरिएका पीडित महिला	जना			सबै	सबै	सबै
मनोसामाजिक परामर्श सम्बन्धी तालिम प्राप्त कर्मचारी	संख्या			७	७	७
पीडित महिलालाई कानूनी सहायता प्रदान गरिएको मुद्दा	संख्या					
मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन	वटा					
प्यारालिगल वा निगरानी समूह भएका वडा	संख्या			७	७	७
सक्रिय भएका प्यारालिगल वा निगरानी समूह	प्रतिशत			९०	१००	-
पुनर्स्थापना तथा समाजमा पुनर्एकीकरणका लागि वस्तुगत टेवा प्राप्त पीडित महिला	जना					
सीप/क्षमता विकास तालिम प्राप्त	संख्या			१२	१३	१५
सहायक सामग्री वितरण	जना			१२	१३	१५
परिचय प्राप्त अपांग	प्रतिशत			६५	८०	१००
अपांगता भत्ता प्राप्त अपांग	प्रतिशत			६५	८०	१००
अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	संख्या			१	२	२
वृद्धा विश्राम स्थल (२५ जना क्षमताको)	वटा					
जेष्ठ नागरिक दिवश तथा सम्मान कार्यक्रम	पटक			१	१	१
वाल विवाह	प्रतिशत			५	०	०
वालश्रम	प्रतिशत			०	०	०
सामुदायिक वाल संरक्षण प्रणाली संचालन भएका वडा	संख्या			६	७	-
वस्तीस्तरीय योजना तर्जुमामा वाल सहभागिता	प्रतिशत			२०	२५	-
विद्यालय शन्ति क्षेत्र (SZOP)	संख्या			-	-	-
वाल दिवश मनाउने विद्यालय	संख्या			-	-	-
वाल अधिकारका विषयको प्रचार प्रसार (रेडियो, पत्रपत्रिका, पोष्टर)	पटक			-	-	-
वालवालिकाको स्थिति पत्र प्रकाशन	पटक			-	-	-
सचेतना प्रदान गरिएका विद्यालय	संख्या			४१	-	-
गाउँ वाल संरक्षण समितिको गठन र सक्रिय	वटा			१	१	१
वाल क्लव तथा सञ्जाल	संख्या			-	-	-
वाल विवाह न्यूनीकरण भएका वडा वस्ती	संख्या			७	-	-
निकृष्ट प्रकारको वालश्रम	संख्या			०	०	०
वालवालिकालाई हुने भेदभाव र जातीय छुवाछुत	प्रतिशत			२	१	०
वालमैत्री स्थानीय शासन समिति	संख्या			५	७	-
प्यारालिगल र निगरानी समूह भएका वडा	संख्या			-	-	-
वाल तथा महिला अधिकार सम्बन्धी प्रशिक्षित गाउँ तहका व्यक्ति	जना			९००	१०००	१२००
ज्येष्ठ नागरिक अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	संख्या			१	२	२
जेष्ठ नागरिक दिवश तथा सम्मान कार्यक्रम	पटक			१	१	१

४.६.५ युवा तथा खेलकुद

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
युवाद्धारा सञ्चालित उद्यम	संख्या			५	५	८
स्वरोजगारमा संलग्न युवा	जना			२५	४०	६०
पालिकास्तरमा पहिचान बनाएका युवा प्रतिभा	जना			१२	१६	२०
राष्टियस्तरमा पहिचान बनाउन गाउँपालिकाका सफल युवा प्रतिभा	जना			८	१२	१५
क्षेत्रिय तथा राष्ट्रियस्तर खेलकूदमा सहभागिता	जना			७	८	१०
स्वरोजगार तालिम तथा सामाग्री सहयोग प्राप्त युवा	जना			२५	४०	६०
युवा जागरण तथा विकास कार्यक्रमबाट लाभान्वित युवा	जना			२५	४०	६०
किशोर किशोरीको वौद्धिक विकास कार्यक्रममा सहभागी	जना			५०	६०	८०
युवाका लागि वार्षिक अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा प्रतियोगिता संचालन	पटक			४	-	-
विभिन्न सञ्जालमा आवद्ध युवा	जना			२०	३०	४०
युवा नेतृत्व क्षमता विकास तालिम	संख्या			२	२	२
बार्षिक युवा लक्षित प्रकाशन	पटक			२	२	२
युवा सुचना केन्द्र	संख्या			-	-	-
कभर्डहल	संख्या			-	-	-
खेलमैदान	संख्या			-	-	५
खेल प्रशिक्षक	जना			-	-	-
गाउँपालिका स्तरका वार्षिक खेलकूद प्रतियोगिता	संख्या			४	४	४
क्षेत्रिय तथा राष्ट्रियस्तरका खेलाडी	जना			७	८	१०
युथ भिजन नेपाल सन् २०२५ अनुरुप कार्ययोजना तयारी	संख्या			हुने	हुने	हुने
कार्य योजना वारे सरोकारवालाहरुसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	संख्या			हुने	हुने	हुने

४.६.६ खानेपानी तथा सरसफाइ

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
सुरक्षित स्रोतबाट खानेपानी सेवा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत			८०	९०	१००
आधारभूतस्तरको सरसफाइ सेवा पुगेका घरधुरी	प्रतिशत			८०	९०	१००
खानेपानी तथा सरसफाइ पहुँच भएका शैक्षिक तथा सार्वजनिक संस्थाहरु	प्रतिशत			८०	९०	१००

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
सम्पन्न आयोजनाहरुको (वार्षिक बृद्धि)	संख्या			४	४	५
राम्रोसँग संचालनमा रहेका योजना	संख्या					
मर्मत संभार तथा सुधार गर्नुपर्ने आयोजना (वार्षिक)	वटा			६	४	२
पुनर्निर्माण गर्नु पर्ने आयोजना	वटा			५	३	०
अधुरा तथा क्रमागत योजनाहरुबाट लाभान्वित घरधुरी	संख्या					
नयाँ योजनावाट लाभान्वित घरधुरी (वार्षिक बृद्धि)	संख्या					
वैकल्पिक स्रोतवाट लाभान्वित घरधुरी (वार्षिक बृद्धि)	संख्या					
परम्परागत स्रोतहरुको सुधार (वार्षिक)	संख्या			८००	४००	०
खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएका आयोजनावाट लाभान्वित घरधुरी (वार्षिक बृद्धि)	संख्या			६१७८	६५०८	६९०८
खानेपानी परीक्षण तथा प्रशोधन गरिएका आयोजना (वार्षिक बृद्धि)	संख्या					
खुला दिशामुक्त घोषणा भएका वडा संख्या	संख्या			–	–	–
ढल निकासको व्यवस्था भएका बजार	प्रतिशत			२०	४०	५०
सार्वजनिक शौचालयको निर्माण तथा व्यवस्थापन (वार्षिक)	संख्या			–	–	–
शौचालय निर्माण भएका विद्यालय	संख्या			४१	४१	४१
खानेपानीको उपलब्धता भएका विद्यालय संख्या	संख्या			३६	४१	४१
खानेपानीको उपलब्धता भएका कार्यालय	संख्या			१७	१७	१७
सावुनपानीले हातधुने व्यवस्था भएका विद्यालय	संख्या			३५	४१	४१
सावुनपानीले हातधुने व्यवस्था भएका कार्यालय	संख्या			१७	१७	१७
सफा र स्वच्छ गाउँ	संख्या			१०	१५	२०

४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु हजारमा)				बजेटको श्रोत (रु हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋृण तथा अन्य
२०७८/७९	१९०५०५	११०५९८.१२	७९९०६.८८३	०	८६२१.८७६	१५३४१५.०८६	२८४६८.०३८	०
२०७९/८०	२०९५५६	१२१६५७.९३	८७८९७.५७१	०	९४८४.०६३	१६८७५६.५९५	३१३१४.८४२	०
२०८०/८१	२३०५११	१३३८२३.७२	९६६८७.३२८	०	१०४३२.४७	१८५६३२.२५४	३४४४६.३२६	०
जम्मा	६३०५७१.६	३६६०७९.७६९	२६४४९१.७८१	०	२८५३८.४१	५०७८०३.९३५	९४२२९.२०६८	०

४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

४.८.१ सामाजिक विकास

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
			शिक्षा			
१	कक्षा कोठा निर्माण	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	१२०००	अवलोकन र फोटो	३ वर्षको अवधिमा ६० वटा कक्षा कोठा निर्माण भई पठनपाठन सुचारु भएको ।
२	विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१०००	अवलोकन र फोटो	७ वटा विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण भएका ।
३	कम्प्युटर प्रयोगशाला निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६०००	अवलोकन र फोटो	६ वटा कम्प्युटर प्रयोगशाला निर्माण भएका ।
४	खेलमैदान निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६०००	अवलोकन र फोटो	३ वर्षमा ६ वटा खेल मैदान निर्माण भएर प्रयोगमा आएका ।
५	विद्यालय घेराबार निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	७२००	अवलोकन र फोटो	१२ वटा विद्यालयमा घेरबार गरी विद्यालयको वातावरण सुरक्षित भएको ।
६	शौचालय मर्मत तथा निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१२००	अवलोकन र फोटो	१२ वटा विद्यालयमा शौचालय निर्माण भई प्रयोगमा आएका ।
७	विद्यालयमा खानेपानीको व्यवस्था	भौतिक विकास	२०७८/०७९	३०००	अवलोकन र फोटो	६ वटा विद्यालयमा खानेपानीका व्यवस्था भएको ।
८	विद्यालयमा इन्टरनेट जडान	प्रविधि विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६००	अवलोकन र फोटो	१२ वटा विद्यालयमा ईन्टरनेट जडान भई सो को प्रयोग हुदै आइरहेको ।
९	लक्षित वर्गका बिद्यार्थीका लागि विद्यालयमा छात्रावास निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१००००	अवलोकन र फोटो	१ वटा छात्रावास निर्माण भई संचालनमा आएको ।
१०	छात्राबास संचालन	लैङ्गिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	४००	अवलोकन र फोटो	छात्रावास निर्माण भई संचालनमा आएको ।
११	विद्यालयमा खेलकुद सामग्रीको व्यवस्था	सर्वाङ्गीण विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६००	अवलोकन र फोटो	२५ वटा विद्यालयमा खेलकुल सामाग्री खरिद गरी वितरण गरिएको ।
१२	फर्निचरको व्यवस्था	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटो	गाउँपालिका भित्रका विद्यालयका लागि ३०० सेट फर्निचर खरिद गरी वितरण गरिएको ।
१३	स्ट्रेचर र प्राथमिक उपचारको साधनको व्यवस्था	भौतिक विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	अवलोकन र फोटो	स्वास्थ्य संस्थामा १२० थान स्ट्रेचर र प्राथमिक उपचारको साधनको व्यवस्था भएको ।
१४	वार्षिक थप शिक्षकको व्यवस्था		०७८/०७९-०८०/८१	७२००	विज्ञापन र भर्ना,हाजिरी	विद्यालयमा विद्यार्थी को चापका आधारमा थप २४ जना शिक्षकको नियुक्ति भएको ।
१५	शिक्षकलाई तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	४५०	अवलोकन र फोटो	३ वर्षको अवधिमा ११० जना शिक्षकले शिक्षक पेशागत विकास र विषय शिक्षण सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका ।
१६	प्र.अ.तालिम (संस्थागत समेत)	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५०	अवलोकन र फोटो	गाउँपालिका भित्रका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय समेतका ४० जना प्र.अ.हरुले तालिम प्राप्त गरेका
१७	वि व्य स र शि.अ.सं.का पदाधिकारीको क्षमता विकास तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	४५०	अवलोकन र फोटो	वि व्य स र शि.अ.सं.का पदाधिकारी गरी २४० जनाले ३ वर्षको अवधिमा तालिम प्राप्त गरेका ।

१८	विद्यालय सुधार योजना (SIP)निर्माण तथा वार्षिक कार्यशाला	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१०५०	अवलोकन र फोटो	विद्यालय सुधार योजना निर्माणका लागि ३ वर्षमा वर्षको १ पटक कार्यशाला सञ्चालन भएको ।
१९	बाल विकास शिक्षक तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९	२००	अवलोकन र फोटो	४० जना बाल विकास सहजकर्ताहरुले तालिम प्राप्त गरेका ।
२०	लेखा तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०७९/८०	१००	अवलोकन र फोटो	६० जनाले लेखा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका ।
२१	खेल प्रशिक्षक व्यवस्था	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५०	विज्ञापन र भर्ना	गाउँपालिका भर ६ जना खेलकुद प्रशिक्षकको व्यवस्था भएको ।
२२	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		०७८/०७९-०८०/८१	१५०	अवलोकन र फोटो	३ वर्षको अवधिमा कम्तिमा ५० पटक विद्यालयको अनुगमन गरिएको ।
२३	शिक्षक पुरस्कार	व्यक्तित्व विकास	०७८/०७९-०८०/८१	७५	अवलोकन र फोटो	कार्यरत पेशामा उत्कृष्टता प्रदर्शन गर्ने १८ जना शिक्षकलाई पुरस्कृत गरिएको ।
२४	विद्यालय शिक्षा पुरस्कार	व्यक्तित्व विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५०	अवलोकन र फोटो	शिक्षा क्षेत्रमा उतकृष्टता प्रदर्शन गरेका ६ वटा विद्यालयलाई विद्यालय शिक्षा प्रदान गरिएको ।
२५	फिङ्गर प्रिन्ट हाजिरी मेसिन	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१		अवलोकन	४० वटा विद्यालयमा फिङ्गर प्रिन्ट हाजिरी मेसिन जडान गरी प्रयोगमा ल्याइएको ।
२६	प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालनका लागि शिक्षकको व्यवस्था	प्राविधिक विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	विज्ञापन र भर्ना	६ वटा विद्यालयमा प्राविधिक धारलाई समेटी शिक्षकको व्यवस्था गरिएको ।
२७	अपाङ्ग तथा अशक्तहरुको लागि छात्रबृत्ति	सामाजिक विकास	०७९/०८०	९००	विल,भरपाई	५७ अपाङ्ग तथा अशक्तहरुले छात्रबृत्ति प्राप्त गरेका ।
	शिक्षा जम्मा			६४१२५		

विज्ञान तथा प्रविधि

क्र.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	**उद्धेश्य**	**अवधि (शुरु र समाप्ति)**	**कुल लागत (रु हजारमा)**	**पुष्ट्याई**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**
१						
२						
३						
४						
५						

स्वास्थ्य तथा पोषण

क्र.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	**उद्धेश्य**	**अवधि (शुरु र समाप्ति)**	**कुल लागत (रु हजारमा)**	**पुष्ट्याई**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**
१	थप गाउँघर क्लिनिक सञ्चालन					
२	पोषण सम्बन्धी समुदायमा अभिमूखीकरण	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	फोटो र अवलोकन	पोषण सम्बन्धी समुदायमा १२ पटक अभिमूखीकरण कार्यक्रम संचालन भएको ।
३	खोप क्लिनिक निर्माण	भौतिक विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३६००	फोटो र अवलोकन	१२ वटा खोप क्लिनिक निर्माण भई संचालनमा आएका ।
४	परिवार स्वास्थ्य तथा सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	९६००	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिकामा ३ पटक परिवार स्वास्थ्य तथा सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम संचालन भएको ।

५	रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (क्षय रोग, कीटजन्य रोग)	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	२४००	फोटो र अवलोकन	वार्षिक रुपमा १ पटक गरी ३ वर्षमा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (क्षय रोग, कीटजन्य रोग) संचालन गरिएको ।
६	अन्य नसर्ने रोगको रोकथाम उपचार कार्यक्रम	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	अन्य नसर्ने रोगको रोकथाम उपचार कार्यक्रम वार्षिक रुपमा १ पटक गरी ३ वर्षमा ३ पटक संचालन गरिएको ।
७	नसर्ने रोग सम्बन्धी एकमुष्ठ औषधि वितरण		०७८/०७९-०८०/८१	२४००	फोटो,अवलोकन,भरपाई	नसर्ने रोग सम्बन्धी ३ पटक एकमुष्ठ औषधि वितरण गरिएको ।
८	समुदायमा आधारित सन्तुलित खानपिन सम्बन्धित व्यवहार परिवर्तन बारे जनचेतना कार्यक्रम	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	समुदायमा आधारित सन्तुलित खानपिन सम्बन्धित व्यवहार परिवर्तन बारे ३ पटक जनचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।
९	निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर संचालन		०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो,अवलोकन, भरपाई	३ वटा स्वास्थ्य शिविर संचालन भई त्यसबाट बिरामीहरु प्रत्यक्ष रुपमा लाभान्वित भएका ।
१०	पाठेघर सम्बन्धी वडा स्तरीय शिविर तथा जनचेतना अभिवृद्धि (पोष्टर, ब्रोसर)	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१०५०	फोटो, अवलोकन,भरपाई	पाठेघर सम्बन्धी २१ पटक वडा स्तरीय शिविर तथा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन भएको ।
११	विद्यालयहरुमा निःशुल्क आँखा जाँच शिविर		०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	वर्षमा १ पटक विद्यालयमा विद्यार्थीहरुका लागि आँखा जाँच शिविर संचालन भएको ।
१२	नयाँ स्वयम्सेविकाका लागि तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	वर्षमा १ पटक नयाँ स्वयम्सेविकाका लागि तालिम संचालन भएको ।
१३	स्वयम्सेविका प्रोत्साहन पुरस्कार		०७८/०७९-०८०/८१	३२४०	फोटो, अवलोकन,भरपाई	२७० जना स्वयम्सेविकालाई प्रोत्साहन पुरस्कार प्रदान गरिएको ।
१४	निःशुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ्य शिविर हरेक वर्ष		०७८/०७९-०८०/८१	१५००	फोटो, अवलोकन,भरपाई	३ वर्षमा ३ पटक निःशुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ्य शिविर संचालन भएको ।
१५	विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम (नसर्ने रोग, योगा, पञ्चकर्म सम्बन्धमा आयुर्वेदिक सचेतना कार्यक्रम	चेतना विकास	०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम (नसर्ने रोग, योगा, पञ्चकर्म) सम्बन्धमा ३ पटक आयुर्वेदिक सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।
१६	स्वास्थ्यकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	फोटो र अवलोकन	स्वास्थ्यकर्मीका लागि वर्षमा २ वटा क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन भएको ।
१७	धामी, झाँक्री तथा परम्परागत उपचारका लागि आधारभूत तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	फोटो र अवलोकन	धामी, झाँक्री तथा परम्परागत उपचारका लागि आधारभूत तालिम संचालन भएको ।
१८	स्वास्थ्य समीक्षा कार्यक्रम		०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	वार्षिक रुपमा स्वास्थ्य समीक्षा कार्यक्रम संचालन भएको ।
१९	स्वास्थ्य अनुगमन कार्यक्रम		०७८/०७९-०८०/८१	९००	फोटो र अवलोकन	वार्षिक रुपमा स्वास्थ्य कार्यक्रम र अवस्थाको अनुगमन गरिएको ।
२०	स्वास्थ्य पूर्वाधार सुधार	भौतिक विकास	०७८/०७९-०८०/८१		फोटो र अवलोकन	
२१	गाउँपालिकास्तरमा अस्पताल निर्माण	भौतिक विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१०००००	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिकास्तरमा १ वटा अस्पताल निर्माण भई संचालनमा आएको ।
२२	गाउँपालिकास्तरिय अस्पतालका लागि उपकरण खरिद	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१००००	फोटो,अवलोकन,बिल भरपाई	वर्षमा १ पटक गाउँपालिकास्तरिय अस्पतालका लागि उपकरण खरिद गरिएको ।

२३	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रका लागि उपकरण	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	५०००	फोटो,अवलोकन,बिल भरपाई	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रका लागि १ पटक उपकरण खरिद गरी वितरण गरिएको।
२४	स्वास्थ्य चौकीहरूमा थप स्वास्थ्य उपकरण	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	फोटो,अवलोकन,बिल भरपाई	स्वास्थ्य चौकीहरूमा ९ सेट थप स्वास्थ्य उपकरण खरिद भई प्रयोगमा आएका।
२५	स्वास्थ्य संस्थाका लागि कम्प्युटर, कम्प्युटर टेवल तथा प्रिन्टर सेट	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१			
२६	औषधि खरिद, ढुवानी, भण्डारण		०७८/०७९-०८०/८१	१५०००	फोटो,अवलोकन,बिल भरपाई	औषधि खरिद, ढुवानी, भण्डारण गरिएको।
२७	एकीकृत गाउँ स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना र संचालन	प्रविधि विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	फोटो,अवलोकन,बिल भरपाई	एकीकृत गाउँ स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना र संचालनमा आएको।
	स्वास्थ्य जम्मा			१६३३९०		
	महिला, बालबालिका, अपांगता तथा ज्येष्ठ नागरिक					
क्र.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	**उद्धेश्य**	**अवधि (शुरु र समाप्ति)**	**कुल लागत (रु हजारमा)**	**पुष्ट्याई**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**
१	नयाँ संरचना, संविधान र देवानी संहिता सम्बन्धमा महिला समूहहरुलाई अभिमुखीकरण	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	१०५०	फोटो र अवलोकन	३ वर्षको अवधिमा २१ वटा महिला समूहहरुलाई नयाँ संरचना, संविधान र देवानी संहिता सम्बन्धमा अभिमुखीकरण संचालन भएको
२	नयाँ संरचना अनुसार गाउँस्तरीय सञ्जाल (महिला, बालबालिका, एकल महिला, अपांग,ज्येष्ठ नागरिक र अन्य सीमान्तिकृत वर्ग) को पुनर्गठन, सञ्चालन,अभिमुखिकरण र अनुशिक्षण	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	४५००	फोटो र अवलोकन	४५ वटा नयाँ संरचना अनुसार महिला, बालबालिका, एकल महिला, अपांग,ज्येष्ठ नागरिक र अन्य सीमान्तिकृत वर्गको गाउँस्तरीय सञ्जालको पुनर्गठन, सञ्चालन,अभिमुखिकरण र अनुशिक्षण भएको।
३	दृष्टि विहिनको लागि गमनशिलता तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	दृष्टि विहिनको लागि ६ पटक गमनशिलता तालिम संचालन भएको।
४	अपाङ्गता भएकाहरूका लागि सीपमुलक तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	४५००	फोटो र अवलोकन	९ जना अपाङ्गता भएकाहरूका लागि सीपमुलक तालिम संचालन भई सीपमूलक व्यवसाय संचालन गरेका।
५	महिलाहरुको लागि व्यवसायिक तथा सीपमुलक तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	७५००	फोटो र अवलोकन	४२ वटा महिला समूहहरुको लागि व्यवसायिक तथा सीपमुलक तालिम संचालन भएको।
६	व्यवसाय संचालन कोष	गरिबी निवारण	०७८/७९-०८०/८१	६०००	कोष स्थापना सम्बन्धी कागजात	व्यवसाय संचालन कोष स्थापना भई ३० वटा व्यवसायीहरुले
७	बाल क्लब पुनर्गठन र सञ्चालन	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	३२००	उपस्थिति माईन्युट र निर्णय	३०४ वटा
८	बाल गृह सञ्चालन	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	३६००	फोटो र अवलोकन	३ वटा बाल गृह निर्माण भई संचालनमा आएका।
९	ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	१८०००	फोटो र अवलोकन	९ वटा ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण भई कार्य प्रारम्भ गरेका।
१०	बाल क्लब स्तरीय प्रतियोगिता (खेलकुद र अतिरिक्त क्रियाकलाप आदि)	सर्वाङ्गीण विकास	०७८/७९-०८०/८१	११००	फोटो र अवलोकन	२२ वटा बाल क्लब स्तरीय प्रतियोगिता संचालन भएका।

११	बाल अधिकार,बाल संरक्षण,बाल यौन दुर्व्यवहार, बाल श्रम सम्बन्धमा अभिमुखिकरण र अन्तक्रिया कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	१८००	फोटो र अवलोकन	बाल अधिकार,बाल संरक्षण,बाल यौन दुर्व्यवहार, बाल श्रम सम्बन्धमा अभिमुखिकरण र अन्तक्रिया कार्यक्रम १२ पटक कार्यक्रम संचालन भएको
१२	बालविवाह न्यूनीकरण अभियान	चेतना विकास	०७८/७९-०८०/८१	२१००	फोटो र अवलोकन	बालविवाह न्यूनीकरण सम्बन्धी २१ पटक अभियान संचालन भएको ।
१३	बालमैत्री गा.पा. घोषणाका लागि पुर्वशर्त कार्यक्रम कोष	आर्थिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	१२००	कोष स्थापना सम्बन्धी कागजात र निर्णय	बालमैत्री गा.पा. घोषणा लागि पुर्वशर्त कार्यक्रम कोष स्थापना तथा परिचालन भएको ।
१४	अपाङ्गता तथा ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण शिविर संचालन	चेतना विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	३ पटक अपाङ्गता तथा ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण शिविर संचालन भएको ।
१५	गाउँपालिकास्तरीय लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण अभियान	चेतना विकास	०७८/७९-०८०/८१	८००	फोटो र अवलोकन	८ पटक गाउँपालिकास्तरीय लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण अभियान
१६	घरेलु हिंसा विरुद्धको वडास्तरीय अभियान	चेतना विकास	०७८/७९-०८०/८१	४२००	फोटो र अवलोकन	३ वर्षको अवधिमा २१ पटक घरेलु हिंसा विरुद्धको वडास्तरीय अभियान संचालन भएको ।
१७	अपाङ्गता भएका, अनाथ र हिंसा पिडितहरुका लागि पुनर्स्थापना कार्यक्रम (कोष)	आर्थिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	कोष स्थापना सम्बन्धी कागजात र निर्णय	अपाङ्गता भएका, अनाथ र हिंसा पिडितहरुका लागि पुनर्स्थापना कार्यक्रम (कोष) संचालन भएको ।
१८	एकल महिला स्वाबलम्बन कार्यक्रमका लागि कोष	आर्थिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	कोष स्थापना सम्बन्धी कागजात र निर्णय	एकल महिला स्वाबलम्बन कार्यक्रमका लागि कोष स्थापना भई उक्त कोषलाई परिचालन गरिएको ।
१९	गाउँपालिका तहमा तनाव व्यवस्थापन तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	तनाव व्यवस्थापन सम्बन्धी ६ पटक तालिम संचालन भएको ।
२०	क्षमता अभिबृद्धि तथा पुनर्ताजगि तालिम (कर्मचारी)	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	४५०	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिकाका कर्मचारीका लागि क्षमता अभिबृद्धि तथा पुनर्ताजगि तालिम संचालन भएको ।
२१	विद्यालय तथा समुदाय, वडा स्तर, गाउँपालिका स्तरिय, कानुनी साक्षरता र अभिमुखिकरण तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	२१००	फोटो र अवलोकन	२१ पटक विद्यालय तथा समुदाय, वडा स्तर, गाउँपालिका स्तरिय, कानुनी साक्षरता र अभिमुखिकरण तालिम संचालन भएको ।
	महिला, बालबालिका, अपांगता तथा ज्येष्ठ नागरिक जम्मा			६५१००		

युवा तथा खेलकुद

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	गाउँपालिका स्तरका खेलकुद मैदानको निर्माण	सर्वाङ्गीण विकास	०७८/७९-०८०/८१	३००००	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिका केन्द्रमा पालिकास्तरको खेलकुद मैदान निर्माण भई प्रयोगमा आएको ।
२	वडा स्तरीय खेलकुद मैदानको निर्माण	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	२४०००	फोटो र अवलोकन	७ वटा वडामा १२ वटा खेलकुद मैदानको निर्माण भएको ।
३	कभर्डहलको निर्माण	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	१४०००	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण ठाउँमा ४ वटा कभर्ड हलको निर्माण भई प्रयोगमा आएका ।
४	दक्ष प्रशिक्षक तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	६ जनाले दक्ष प्रशिक्षक तालिम प्राप्त गरेका ।
५	खेलकुद तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	१५०००	फोटो र अवलोकन	३० जनाले खेलकुद सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका ।
६	वडास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता	सर्वाङ्गीण विकास	०७८/७९-०८०/८१	४२०००	फोटो र अवलोकन	४२ पटक वडास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन भएका ।

७	पार्क तथा वनभोज स्थल निर्माण	भौतिक विकास	०७८/७९-०८०/८१	७२०००	फोटो र अवलोकन	९ वटा पार्क तथा वनभोज स्थल निर्माण भई प्रयोगमा आएका ।
८	गाउँपालिकास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता	सर्वाङ्गीण विकास	०७८/७९-०८०/८१	३०००	फोटो र अवलोकन	३ वर्षको अवधिमा कम्तिमा १५ पटक गाउँपालिकास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन भएको ।
	युवा तथा खेलकुद जम्मा			२००६००		

खानेपानी तथा सरसफाइ

क.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	खानेपानी आयोजना निर्माण	पूर्वाधार विकास	०७८/७९-०८०/८१	९००००	फोटो र अवलोकन	९ वटा नयाँ खानेपानी आयोजना निर्माण भई संचालनमा आएका ।
२	खानेपानी योजना मर्मत संभार	पूर्वाधार विकास	०७८/७९-०८०/८१	३२०००	फोटो र अवलोकन	१६ वटा खानेपानी आयोजनाको मर्मत सम्भार सम्पन्न भई सुचारु रहेका ।
३	खानेपानी उपभोक्ता समितिको लागि संस्थागत विकास सम्बन्धी तालिम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	१५००	फोटो र अवलोकन	३० वटा उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुले संस्थागत विकास सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका ।
४	वार्षिक स्वच्छ खानेपानी सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	६ पटक स्वच्छ खानेपानी सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।
५	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र	पूर्वाधार विकास	०७८/७९-०८०/८१			
६	फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि उपकरण खरिद	प्रविधि विकास	०७८/७९-०८०/८१	६०००	फोटो,अवलोकन,विल र भरपाई	फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि ३ सेट उपकरण खरिद भई प्रयोगमा आएका ।
७	फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	क्षमता विकास	०७८/७९-०८०/८१	४२०००	फोटो र अवलोकन	गाउँपालिका भित्रका बासिन्दाहरुका लागि वर्षमा ७ पटक गरी ३ वर्षमा २१ पटक फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।
	खानेपानी तथा सरसफाइ जम्मा			१७२१००		

४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नीति तथा कानून कार्यविधिको व्यवस्था समयमै हुने,संघ र स्थानीय तह बिचको समन्वय हुने,योजना कार्यान्वयनका लागि श्रोतको सुनिश्चितता हुने,कोभिड-१९ को संक्रमण नियन्त्रणमा आएको हुने,स्थानीय तह, निजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्रको सहभागिता आवश्यक भएको हुने,कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन हुने अनुमान गरिएको छ। उल्लेखित व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने विषय जोखिमपूर्ण रहने देखिन्छ।

परिच्छेद ५
पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ पृष्ठभूमि

सङ्घीयताको कार्यान्यनसँगै भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र अर्थतन्त्रको थप महत्वपुर्ण मेरुदण्ड बनेको छ ।गाउँपालिका भित्रका र विभिन्न स्थानीय तहहरु बिचको अन्तर सम्बन्धमा केन्द्रित हुने जलविद्युत तथा उर्जा, बैकल्पिक सडक संजाल बिस्तार, खानेपानी, सिंचाई, आबास तथा सहरी विकास, जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन जस्ता पूर्वाधारहरुको निर्माण गर्नुका साथै सुबिधा सम्पन्न प्रशासनिक संरचनाहरु स्थापना गनुपर्ने भएको छ। यसको लागि पूर्वाधारमा ठुलो मात्रामा लगानि गरि योजनाबद्ध ढंगले कार्य गर्नु आवश्यक छ। साथै लगानिको उचित व्यवस्थापन गरी उच्चतम उपलब्धिको सुनिश्चितता गर्दै स्थानीय तहको केन्द्रलाई आर्थिक क्रियाकलापमा अभिबृद्धि गर्न गाउँपालिकासँग जोडने गाउँपालिकाका सबै गाउँ बस्तीमा खानेपानी र बिजुली सुबिधा उपलब्ध गराउने, कृर्षियोग्य भुमिमा सिंचाई सुबिधा पुऱ्याउने अत्याधुनिक भबन, खेल मैदान निर्माण गर्नु, बहुपहिचान संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न समुदायसँगको सहकार्यमा बहुसांस्कृतिक गाउँ निर्माण गर्नु आदिमा केन्द्रित हुदै आर्थिक गतिबिधि र रोजगार बृद्धि गर्नु उतिकै आवश्यक देखिन्छ। गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवालाई मजबतु बनाउन गाउँ विकास योजना र प्रशासनिक संरचनाका पूर्वाधारलाई व्यवस्थापन गर्दै नागरिकको प्रत्यक्ष र निर्णायक सहभागिताबाट विकास कार्यक्रमको छनौट एवम् संचालन गर्न तथा त्यसबाट प्राप्त उपलब्धिबाट आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण गर्ने अवस्था सृजना गर्न साधन स्रोत र प्रयत्नको संयोजित प्रबन्ध गर्नु पनि उतिकै आवश्यक छ।पूर्वाधार विकास आयोजनाको समयमै लागत नबढ्ने गरी निर्माण सम्पन्न गरी प्रक्षेपित गुणस्तरीय प्रतिफल दिने सुनिश्चित गर्न प्रभावकारी अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणालीको थालनी आवश्यक देखिन्छ।

५.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा अझै पनि पक्की सडक यातायातको निर्माण हुन सकेको छैन। फलस्वरुप बर्षातमा यातायातका साधनहरु रोक्नु पर्ने वाध्यता रहेको छ। यो आर्थिक बर्षको अन्तसम्म केही स्थानमा सडक ग्राभेल हुने कार्यक्रम रहेकोले केही वस्ती र वडाबाट बर्षातमा पनि यातायात सञ्चालन गर्न सकिने देखिन्छ। भुकम्पबाट क्षति पुगेका सामुदायिक, सरकारी तथा नीजि संरचनाहरुको निर्माण तथा पुनर्निर्माणको काम अति नै सुस्त देखिन्छ। सिंचाई तथा अन्य पूर्वाधारमा कमी र नियमित हुन सकेको छैन। उपलब्ध पूर्वाधारमा समेत सर्वसाधारणको पहुँच पुग्न सकेको छैन। जनतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन नहुनाले प्रभावकारि सेवा प्रवाहमा समस्या देखिएको छ।

वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापन प्रभावकारी वनाई पूर्वाधार विकासको बढ्दो माग र आवश्यकतालाई व्यवस्थापन गर्नु, पूर्वाधार कार्यक्रमलाई गुरुयोजना मार्फत प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयनमा लैजानु, आयोजना निर्माणलाई गुणस्तरीय बनाउनु, विभिन्न आयोजनाहरुलाई विभिन्न निकायबीच समन्वय गरी समयमा नै सम्पन्न गर्न सक्नु, निर्मित भएका संरचनाहरुको मर्मत सम्भार र सम्पत्ति सुरक्षाका लागि श्रोत साधनको पर्याप्त व्यवस्था गर्नु, छरिएर रहेका बस्तीहरुमा सडक विस्तार गर्नु, निजी क्षेत्रको क्षमता,सम्भावना तथा लगानी आकर्षण गर्नु, सवारी साधनको वृद्धिसँगै यसको उचित व्यवस्थापन गर्नु, बढ्दो सवारी दुर्घटनालाई न्यूनीकरण गर्दै सडक सुरक्षा कायम गर्नु, राष्ट्रिय भवन सहिंताको पालना गरी सवै किसिमका भवन सुरक्षित तवरले निर्माण गर्नु, अव्यवस्थित सहरीकरण भएको स्थानमा आधारभूत सेवा पुऱ्याउनु प्रमुख चुनौती रहेका छन्।

५.३ लक्ष्य

- गुणस्तरिय यातायात पूर्वाधारको विकास,विस्तार र व्यवस्थापन गरी सामाजिक-आर्थिक अवसरहरुमा नागरिकहरुको पहुँच बृद्धि गर्ने।
- दिगो विकासका लागि गुणस्तरीय आवास तथा बस्ती विकास।
- सन्तुलित र दिगो सामाजिक,आर्थिक विकासको लागि ग्रामीण क्षेत्रमा भौतिक पूर्वाधारको निर्माण,आय आर्जन तथा रोजगार बृद्धि गर्ने।
- सुरक्षित,किफायती र वातावरणमैत्री भवन निर्माण।
- गुणस्तरीय र सुविधायुक्त भवन निर्माण गर्ने।
- यातायात प्रणालीको दिगो तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने।

५.४ उद्धेश्य

- भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास
  - स्थानीय निर्माण सामाग्रीको अधिकतम् प्रयोग गरी स्थानीय बास्तुकला र नवीनतम् प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरु निर्माण गर्नु।
  - एकीकृत सेवा प्रदायक बहुउपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गर्नु।
  - एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अनाधिकृत,अव्यवस्थित र छरिएर रहेको विपन्न एवं सीमान्तकृत घरपरिवारलाई एकतावद्ध गर्नु।
  - भूकम्पमा क्षति भएका निजी घर र सार्वजनिक भवनहरुको पुनर्निर्माण गर्नु।
  - स्थानीय तहको प्रशासनिक केन्द्र र गुणस्तरीय यातायात पूर्वाधार पुगेको आसपासमा व्यवस्थित शहर विकास गर्नु।
  - आधारभूत भौतिक पूर्वाधार तथा सेवाहरुको व्यवस्थापन गरी शहरहरुको विकास तथा स्तारोन्नति गर्नु।
  - शहरी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विपन्न र सीमान्तकृत वर्ग तथा जोखिममा रहेका घरपरिवारको व्यवस्थापन गर्नु।

- सडक तथा यातायात व्यवस्था
  - दिगो,भरपर्दो,सुरक्षित,वातावरणमैत्री र कम खर्चिलो सडक विस्तार गर्नु ।
  - सडक यातायात जस्ता यातायात पूर्वाधारको उचित संरक्षण,मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावतको व्यवस्था मिलाउनु ।
  - किफायती,सुरक्षित,प्रदुषणरहित,सुविधा सम्पन्न,प्रतिस्पर्धी र प्रभावकारी यातायात प्रणालीको विकास गर्नु ।
- जलस्रोत तथा सिंचाई, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा
  - प्राविधिक तथा आर्थिक हिसावले आकर्षक जलविद्यु आयोजनाहरु पहिचान र विकास गरी उर्जा सुरक्षामा योगदान पुऱ्याउनु र दिगो अर्थतन्त्रको आधारशिला निर्माण गर्नु ।
  - विद्युत खपत बढाइ प्रेटोलियम खपत घटाउने ।
  - विद्युत व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउनु ।
  - सबै घरधुरीमा विद्युत सेवा पुऱ्याउने ।
  - जीर्ण काठे पोल प्रतिस्थापन गर्ने ।
  - जलवायु परिवर्तन तथा आयोजना निर्माणका कारण नदीमा परेको असर न्यूनीकरण गर्नु ।
  - सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार र परम्परागत तथा जीर्ण सिंचाई पूर्वाधारको सुरक्षा तथा पुनर्स्थापना गर्नु ।
  - टार क्षेत्रमा सिंचाई सुविधाको विस्तार गर्नु ।
  - भूमिगत जलश्रोतको विकास
  - सिंचाई प्रणाली तथा नदी प्रणालीको दिगो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु ।
  - खेर गैरहेका फोहोरजन्य बस्तुबाट उर्जा उत्पादन गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन र आर्थिक बृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु ।
- सूचना तथा सञ्चार
  - स्थानीय सरकार संचालनका लागि आवश्यक कानूनको तर्जुमा तथा कानूनको कार्यान्वयन ।
  - गाउँपालिका भित्र छापा एवं विद्युतीय संचार माध्यमहरुको विकास एवं विस्तार गरी आम नागरिकमा सूचनाको पहुँच विस्तार गर्नु तथा सूचना प्रविधिमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउनु ।
  - सूचना प्रविधि पार्क निर्माण एवं संचालन गरी गाउँपालिकालाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउनु ।

५.५ रणनीति

- भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास

  १. विपन्न र सीमान्तकृत वर्ग तथा जोखिममा रहेका नागरिकका लागि सुरक्षित, किफायती र वातावरणमैत्री आवास सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।

  २. सार्वजनिक नीजी साझेदारी समेतमा वातावरणीय दृष्टीले सन्तुलित, वित्तिय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त एवं सुरक्षित बस्ती विकास तथा भवन निर्माणलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

  ३. भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि प्राथमिकीकरण गरी जोखिमपूर्व बस्ती स्थानान्तरण लगायत योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

  ४.वस्तीको उपयुक्त स्थान हेरी बसोवासयोग्य, खेतीयोग्य, सार्वजनिक क्षेत्र, जलाधार क्षेत्र, सम्बेदनशिल क्षेत्र जस्ता क्षेत्रलाई विभाजन गरी वस्तीको विकास गर्ने ।

- सडक तथा यातायात व्यवस्था

  १. कृषि, उद्योग, व्यापार, जलविद्युत, पर्यटन, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा पहँचु बढाउनेगरी आर्थिक वृद्धिलाई योगदान पुऱ्याउने सुरक्षित यातायातमा पहुँच सुविधा विस्तार गर्ने ।

- जलस्रोत तथा सिंचाई, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

  १. प्राविधिक एवम् आर्थिक दृष्टिकोणले उपयुक्त नयाँ प्रविधिमा आधारीत सिंचाईको विकास गर्दै उच्च क्षमतामा बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने ।

  २. प्रभावकारी प्रकोप नियन्त्रणको लागि आवश्यक प्रविधिको पहिचान, विकास र विस्तार गर्ने ।

  ३. जलविद्युतमा सार्वजनिक-निजी साझदे ारीमा लगानी वृद्धि गरी विद्युत उत्पादन गर्दै प्रसारण व्यवस्थालाई थप सुदृढ तथा विस्तार गर्ने ।

- सूचना तथा संचार

  १. सामयिक कानूनको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र सूचना तथा संचार प्रविधिको उच्च्तम विकास एव विस्तार गर्ने ।

५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

५.६.१ भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
उच्च जोखिम भएका वस्तिका घर	संख्या			२०	१०	०
भुकम्प प्रतिरोधात्मक सरकारी भवन	संख्या			१४	१६	१७
वस्ति विकासका लागि सुरक्षित संभावित स्थान	संख्या			२		
गाउँ बिकास गुरु योजना	पटक					
आफनै सरकारी भवन	संख्या			१४	१६	१७
भूकम्प प्रतिरोधक अन्य घरधुरी	संख्या			४२०००	४३००	४५००
उच्च जोखिममा रहेका घरधुरी व्यवस्थापन						
उच्च जोखिममा रहेका वस्ति व्यवस्थापन						
एकीकृत वस्ती विकास गुरुयोजना	पटक			१	१	१
एकीकृत वस्ति विकास भएको	संख्या			२	३	४
सेवा प्रदायक संस्थाको स्थापना गरी नमूना बस्तिको बिकास गर्ने ।	संख्या			-	-	१

५.६.२ सडक तथा यातायात व्यवस्था

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
पक्की सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.			३	४	४
ग्राबेल सडक	कि.मि.			१५	१५	१५
धुले सडक (वार्षिक वृद्धि)	कि.मि.			५	५	५
धुले सडकको पहुँच कच्ची	प्रतिशत					
सडकको पहुँच पुगेका वस्ती हरु (सार्वजनिक सवारी चल्ने)	प्रतिशत					
पक्की पुल	संख्या			१		
झो.पु निर्माण चालु	संख्या					
काठेपुल	संख्या					
पर्यटन पैदल मार्ग	संख्या			७	७	७
स्तरीय होटल	संख्या			२	-	-
भ्यूटावर/उद्यान निर्माण	संख्या			१		
होमस्टे	संख्या			७	१०	१२
सार्वजनिक उद्यान (बनभोज स्थल)	संख्या			४	६	७
बाल उद्यान	संख्या			४	६	७

५.६.३ जलस्रोत तथा सिंचाई, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
केन्द्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युत्त सेवा पाउने घरधुरी	प्रतिशत			९८	९९	१००
सौर्य उर्जा पुगेको घरधुरी	प्रतिशत					
धुँवारहित गाउँपालिका घोषणा	पटक					
साना जलविद्युत्त आयोजना	संख्या					
ठूला जलविद्युत्त आयोजना	संख्या					
साना जल विद्युत्त आयोजना पुगेका घरधुरी						
संस्थागत सौर्य उर्जा जडान (वार्षिक)	संख्या					
बाँयो ग्यास पुगेका घरधुरी	प्रतिशत					
सुधारिएको चुल्हो भएका घरधुरी	प्रतिशत			४५	६०	७०

५.६.४ सूचना तथा संचार

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
टेलिफोन सेवा पुगेका वस्तीहरु	प्रतिशत					
ईन्टरनेट सेवामा पहुँच पुगेका वस्तीहरु	संख्या					
इन्टनेट सेवा विस्तार						
टावरको संख्या (सि.डि.एम.ए, जि.एस.एम, NCELL नेटवर्कले काम गर्ने वडा	संख्या					
गाउँपालिकामा टावरको	संख्या					

५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु हजारमा)				बजेटको श्रोत (रु हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७८/७९	१६४०००	९५२१०.५७९	६८७८९.४२१	०	७४२२.३१२	१३२०७०.४१३	२४५०७.२७४	०
२०७९/८०	१८०४००	१०४७३१.६४	७५६६८.३६४	०	८१६४.५४३	१४५२७७.४५५	२६९५८.००२	०
२०८०/८१	१९८४४०	११५२०४.८	८३२३५.२	०	८९८०.९९८	१५९८०५.२००	२९६५३.८०२	०
जम्मा	५४२८४०	३१५१४७.०१५	२२७६९२.९८५	०	२४५६७.८५	४३७१५३.०६९	८१११९.०७७८	०

५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

५.८.१ पूर्वाधार विकास

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
			भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास			
१	वस्ती विकास योजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयारी	गरिबी निवारण	०७८/७९-०८०/८१	९०००		गाउँपालिकामा वर्षमा कम्तिमा १ वटा बस्तीको बस्ती विकासको विस्तृत परियोजना निर्माण भएर कार्यान्वयनमा आएको ।
२	प्राविधिक प्रयोगशाला निर्माण			३०००		गाउँपालिकामा प्राविधिक प्रयोगशाला निर्माण भई संचालनमा आएको ।
	भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकास जम्मा			१२०००		
			सडक तथा यातायात व्यवस्था			
१	सडक कालोपत्रे	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	३३००००		११ कि.मी सडक कालोपत्रे भई यातायात र बस्तु ढुवानीमा सहजता आएको हुने ।
२	सडक ग्राभेल	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	६००००		३० कि.मी सडक ग्राभेल भई यातायात बस्तु ढुवानीमा सहजता आएको हुने ।
३	सडक पक्की नाला निर्माण	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	४५०००		२१ कि.मी पक्की सडक नाला निर्माण भएर सडकमा अवरोध नआइ यातायात सुचारु हुने ।
	सडक तथा यातायात व्यवस्था जम्मा			४३५०००		
			जलस्रोत तथा सिंचाई, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा			
१	स्थानीय विद्युत वितरण कार्यक्रम					
२	सडक सोलार जडान			३००००		३०० वटा सडक सोलार जडान
३	वायोग्यास प्रवर्द्धन कार्यक्रम			१२०००		६०० घरधुरीलाई
४	सुधारिएको चुल्हो प्रवर्द्धन कार्यक्रम	प्रविधि विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००		६०० घरधुरीलाई
	जलस्रोत तथा सिंचाई, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा जम्मा			४५०००		
			सूचना तथा संचार			
	सूचना तथा संचार जम्मा					

५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नीति तथा कानुनी व्यवस्था, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न पर्याप्त जनशक्तिको व्यवस्था, स्थानीय तह, निजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्रको सहभागिता, संघ र स्थानीय तहबीचको समन्वय रहेको हुनेछ । उल्लेखित व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने विषय जोखिमपूर्ण रहने देखिएको छ ।

परिच्छेद ६
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

६.१. पृष्ठभूमि

ज्वालामूखी गाउँपालिका भित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतहरुको संरक्षण सम्वर्द्धन, विकास, विस्तार र सदुपयोग गर्दै उक्त स्रोतहरु मार्फत गाउँपालिकाको समृद्धि र विकास गर्ने उद्देश्यले ज्वालामूखी गाउँपालिकाले वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा स्थापना गरेको छ । नेपालको संविधानको अनसुची ८ र ९ मा व्यवस्था भए वमोजिम स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकार सूचीमा पर्ने उद्योग, पर्यटन, आपूर्ति,वाणिज्य विज्ञान,प्रविधि,वन तथा वातावरणसँग सम्बन्धित विषय वमोजिम
गाउँपालिकाले काम गरिरहेको छ। सङघीय सरकार,प्रदेश सरकार र स्थानीय तह बीच समन्वय र सहकार्य गर्दै गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि औद्योगिकरणमा जोड दिने,वनको दिगो व्यवस्थापन तथा तालतलैया र एकीकुत जलाधार व्यवस्थापन गरी वातावरण संरक्षणमा जोड दिने कार्यहरु गदै आएको छ ।
हाल वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखाले वातावरण संरक्षणका क्षेत्रमा गाउँपालिका भित्रका वडाहरुलाई सफा तथा स्वच्छ वडा घोषणाका लागि विभिन्न खालका जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आइरहेको छ भने विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्र विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको तर्जुमा गरी विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा खोजी,उद्धार,राहात एवं पुनर्लाभका क्षेत्रमा कार्यहरु गर्दै आइरहेको छ । यसका अतिरिक्त वन वातावरण क्षेत्रमा जैविक विविधता, वातावरणीय सन्तुलन, जलवायु परिवर्तन जस्ता अन्तराष्ट्रिय मुद्याहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि तीन तहका सरकारका बीचमा सहकार्य, सहस्तित्व र साझेदारीको अवधारणालाई आत्मसाथ गर्दै निजीक्षेत्र,उपभोक्ता, नागरिक समाज र अन्य सरोकारवालासँग समेत हातेमालो गर्दै उद्देश्य प्राप्तिमा अघि बढ्नु आवश्यक छ ।

६.२. समस्या तथा चुनौती

उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत साधनको न्यून उपयोग हुनु,गाउँपालिका क्षेत्रमा वन, जलश्रोत तथा जैविक विविधता जस्ता नविकरणीय प्राकृतिक श्रोतहरु पर्याप्त रहनुका साथै अन्य प्राकृतिक श्रोतहरु समेतको प्रशस्त संभावना भएर पनि श्रोत साधन, प्राविधिक ज्ञान, सीप, क्षमता, उपयुक्त संस्थागत व्यवस्था, कार्यक्रम र लगानीको कमीका कारण उक्त श्रोतहरुमा उपलब्ध साधनहरुको परिचालन हुन नसक्नु समस्याका रुपमा रहेका छन् । साथै यस सम्बन्धी उपलब्ध नीति नियम पनि व्यवहारिक रहेका छैनन् र उपलब्ध श्रोत, साधन र लगानी प्रर्याप्त रहेको छैन ।

नयाँ वन क्षेत्र अतिक्रमण हुन नदिने चुनौती एकातर्फ छ भने अर्को तर्फ वर्षौंदेखिका र संस्थागत रुपमा भएका अतिक्रमणलाई कसरी व्यवस्थापन गरी पुनःवन क्षेत्र कायम गर्ने भन्ने समस्याको रुपमा रहेको छ। वन क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरणीय परीक्षण नगरी कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनु,प्रभावकारी अनुगमन हुन नसक्नु,वन क्षेत्र हुदै बाटो खन्ने जस्ता कार्यले वन तथा वातावरणमा ह्रास आएको छ । ढुङ्गा,गिट्टी,बालुवा,घर छाउने,घर बनाउँदा भित्तामा टाँस्ने तथा खानीका ढुङ्गा उत्खनन् गर्ने कार्यहरुलाई स्पष्ट कानून र कार्यविधि बनाई नियमन गर्नु नम्बरी जग्गा,राष्ट्रिय वन,सामुदायिक वन,सार्वजनिक पर्ति जग्गामा रहेका ढुङ्गा खानीको बारेमा आवश्यक कानूनी तथा व्यवहारिक अस्पष्टता समस्या तथा चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।
वातावरण संरक्षणका लागि आवश्यक संरचनागत र संस्थागत व्यवस्था हुन नसक्नु,जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा नेपालले गरेको अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता पुरा गर्नु,विकास आयोजनाले वातावरणमा पारेको असरको अनुगमन गरी नियमन गर्नु तथा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल प्रभावहरु न्यून गरी अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्नु,विपद् व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति,सीप,दक्षताको आभाव तत्काल पुरा गरी प्रभावकारी तुल्याउनु,संवेदनशील र कमजोर भू-बनोट भएका क्षेत्रहरुको संरक्षण गर्नु प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।

६.३.लक्ष्य

- सघन तथा विविधतायुक्त वनस्रोत, विशिष्टीकृत जैविक विविधता, समृद्ध जलाधार र उद्यमशीलतायुक्त वन क्षेत्रको विकास गर्ने । (वन)
- स्वच्छ एवम् स्वस्थ वातावरण मार्फत दिगो विकास हासिल गर्ने ।(वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन)
- उत्थानशिल संचरनाहरुको निर्माण र विपद्को व्यवस्थापन ।

६.४.उद्धेश्य

वन तथा जैविक विविधता

१. वन, वनस्पती, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षण एवं संम्बर्द्धन गर्ने ।
२. वन क्षेत्र उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गरी स्थानीय, प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय आवश्यकता परिपूर्ति गर्दै निकासी प्रवर्द्धन गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा वन क्षेत्रको योगदान अभिबृद्धि गर्ने ।
३. सामुदायिक वन लगायत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन पद्धतीको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. वन क्षेत्रको संरक्षण, सम्वर्द्धन एवं व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रलाई समेत संलग्न गराई आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने ।
५. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम मार्फत वनमा आधारित उद्योगहरुको स्थापना गरी रोजगारीका अवसरहरुको सिर्जना गर्ने ।

६. गाउँपालिकाको कूल भू-भागको ५० प्रतिशत भू-भाग वनक्षेत्र कायम गर्दै वनको घनत्व, उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धिको लागि वनको सहभागितामूलक, दिगो एवम् वैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति निर्माण गर्ने ।
७. आर्थिक रुपले महत्वपूर्ण जडीवुटी तथा गैर काष्ठ वन पैदावारको व्यवसायिक खेती उत्पादन बृद्धि, प्रशोधन र बजारीकरणलाई प्रोत्साहन गर्दै वन पैदावारमा आत्मनिर्भरता र यसमा आधारित उद्यमशिलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

- **भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन**

१. सुरक्षित क्षेत्र तथा जलाधारको संरक्षण एवं व्यवस्थापन गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्ने
२. वन, जैविक विविधता, सिमसार क्षेत्र र जलाधारको दिगो व्यवस्थापन र उपयोगबाट स्थानीय समुदायमा लाभको न्यायोचित विवरण एवम् पर्यापर्यटनका आधार क्षेत्रहरुलाई पुनस्थापना तथा पुननिर्माण गर्ने ।
३. जलस्रोत तथा भुमिको संरक्षणबाट भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जलाधार क्षेत्रको एकीकृत संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।

- **वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन**

१. दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न वातावरण संरक्षण गराउनु ।
२. बढ्दो उत्सर्जित प्रदुषणलाई न्यूनिकरण गराउनु ।
३. मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायू परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।

- **विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता**

१. विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि समुदायलाई जागरुक बनाउनु ।
२. विपद् उत्थानशिल संरचना निर्माणका लागि समुदायलाई सचेत गराउनु ।
३. जलवायू परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्नु ।

६.५. रणनीति

- **वन तथा जैविक विविधता**

१. वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि यसको खोजी,अध्ययन तथा प्रचार प्रसार गर्ने ।
२.नीजि,कबुलियती र सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरुलाई क्रियाशिल बनाई वनको संरक्षण,रेखदेख एवं

- **भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन**

१. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित कार्यालयसंगको समन्वय र सहकार्यलाई अगाडि बढाउने ।

- **वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन**

१. वातावरण क्षेत्रमा भएका सन्धी, सम्झौताई आन्तरिकीकरण गर्दै वातावरण संरक्षण एवम् प्रदुषण नियन्त्रणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यक्रमको अभिन्न अङ्गका रुपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्ने ।
२. जलवायू परिवर्तनको असर कम गर्न राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय जलवायु वित्त लगानीलाई प्रादेशिक तथा मौसमी सेवालाई विश्वनीय, भरपर्दो, नियमित, गुणात्मक वनाई जलवायु परिर्वन तथा प्रकोपले पार्ने असरलाई न्युनिकरण गर्ने कार्यमा परिचालित गर्ने ।
३. सार्वजनिक,नीजि साझेदारीको अवधारणा अनुरुप फोहोरमैला व्यवथापन गर्ने ।

- **विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता**

१. विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा गाउँपालिकामा क्रियाशील विभिन्न सरोकारवाला बीच समन्वय गर्ने,
२. बाढी, पहिरो र डुवानबाट हुन सक्ने क्षतिको पूर्वानुमान गरी सो को न्यूनीकरणका लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाउने,
३. विपद् व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास एवं उद्धार कार्यमा खटिने उद्धारकर्मीहरूको क्षमता विकास गर्ने,
४. प्रभावितहरूको उद्धार कार्यमा शिघ्रता ल्याई जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्ने,
५. गाउँपालिका स्थित सरकारी निकाय, गैर सरकारी निकाय, निजीक्षेत्र र छिमेकी स्थानीय तहको समन्वयात्मक सहयोगमा प्रभावितलाई तत्काल राहत वितरण गर्ने,
६. विषयक्षेत्रगत रुपमा जिम्मेवारी विभाजन गरी उद्धार तथा राहत वितरण प्रक्रियालाई व्यवस्थित एवं पारदर्शी बनाउने,

६.६. विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

६.६.१ वन तथा जैविक विविधता

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
वनले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत			४३.५	४४	४४.५
झाडी क्षेत्र,वैज्ञानिक वन तथा उत्पादनमुलक बृक्षारोपण	प्रतिशत			२	१.९	१.५
सामुदायिक वनमा आवद्ध उपभोक्ता	संख्या			१०५००	११०००	११५००
कवुलियती वनमा आवद्ध उपभोक्ता	संख्या			०	०	०
जडिवुटी निकासी	के.जी.			५५	७५	१००
सामुदायिक वन	संख्या			९०	९५	१००
सामुदायिक वनको क्षेत्रफल	हेक्टर			४४००	४४५०	४५००
कवुलियती वनको क्षेत्रफल	हेक्टर			०	०	०
निजी वनको क्षेत्रफल.	हेक्टर			०.४	१	१.५
सरकारी वनमा वार्षिक वृक्षारोपण	हेक्टर					
कृषि वन प्रणालीको विकास क्षेत्रफल	हेक्टर			२	३	–
वन डढेलो नियन्त्रण तथा प्रतिरोध योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	संख्या			२१	–	–
जडीवुटी खेती गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर			–	७	–
जडिवुटी खेतीको व्यवस्थित नर्सरी	संख्या			-	७	–
जडिवुटी खेती तथा प्रशोधन सम्बन्धी वार्षिक क्षमता विकास तालिम	पटक			–	६	-
घुम्ति चरिचरण सम्बन्धी व्यवस्थापन योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयन भएको सामुदायिक वन	संख्या			१०	१५	२०
पशुलाई बाँधेर पाल्ने कृषकहरु	प्रतिशत			२५	३५	५०

६.६.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
क्षतिग्रस्त जलाधार क्षेत्रको संरक्षण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	संख्या			६	८	१०
वन संरक्षणका लागि वृक्षारोपण	संख्या/ हजारमा			२०००	–	२५००
वायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको विकास	वर्ग मि.			१८००	२०००	–
सडक दायाँ बायाँ बृक्षारोपण	गोटा			३०००	३५००	४०००

६.६.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
वातावरणमैत्री स्थानीय शासन वडा घोषणा	संख्या					
खुला दिशामुक्त	गा.पा.					
पूर्ण सरसफाइ	बस्ती					

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१

६.६.४ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
सा.व.को कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रावधानहरु समावेश भएको सामुदायिक वन	संख्या			६८	७७	८३
जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन सम्बन्धी क्षमता विकास भएको सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति	प्रतिशत			५५	७८	१००
जोखिमयुक्त स्थानका घरधुरी	संख्या			–	–	–
ग्राउण्ड निर्माण गर्दा पहिरोको जोखीममा परेको घरधुरी	संख्या			–	–	–
विपद् उद्धार सामाग्री भण्डारण कोठा निर्माण	वटा			१	१	
विपद् उद्दार कार्यदलको गठन तथा स्थापना	संख्या			७	७	७
आधारभुत तथा माध्यामिक तहमा अभिमुखीकरण कक्षा सञ्चालन	पटक			२०	२०	२०
समुदाय स्तरमा विपद् सम्बन्धि सडक नाटक तथा अभिमुखिकरण सञ्चालन	पटक			१४	१४	१४

६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु हजारमा)				बजेटको श्रोत (रु हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७८/७९	४६२८३.३	२६८६९.८९६	१९४१३.४३७	०	२०९४.६९१	३७२७२.३११	६९१६.३३१	०
२०७९/८०	५०९११.७	२९५५६.८८६	२१३५४.७८१	०	२३०४.१६	४०९९९.५४२	७६०७.९६४	०
२०८०/८१	५६००२.८	३२५१२.५७४	२३४९०.२५९	०	२५३४.५७६	४५०९९.४९६	८३६८.७६१	०
जम्मा	१५३१९७.८	८८९३९.३५५८	६४२५८.४७७६	०	६९३३.४२८	१२३३७१.३४९	२२८९३.०५६८	०

६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

६.८.१ वन,वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
			वन तथा जैविक विविधता			
१	स्थायी नर्सरी निर्माण (७५ हजार बिरुवा क्षमता भएको)	गरिबी निवारण	०७८/७९-०८०/८१	६५००	अवलोकन र फोटो	४ वटा स्थायी नर्सरी निर्माण भई बिरुवा उत्पादन शुरु भएको ।
२	विरुवा उत्पादन (बहुमुल्य काठ जन्य, डालेघाँस, सौन्दर्य प्रजाती)	गरिबी निवारण	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटो	नर्सरीबाट १५०००० वटा बिरुवा उत्पादन भई वितरण भएको ।
३	सडक किनारमा बृक्षारोपण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटो	सडक किनारमा भूक्षय रोक्नका लागि ३००० वटा बिरुवाको बृक्षारोपण गरिएको ।
४	अतिक्रमण भएको वन क्षेत्रको व्यवस्थापन	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	९००	अवलोकन र फोटो	अतिक्रमण भएको १५ हेक्टर वन क्षेत्रको व्यवस्थापन भएको
५	घर, छाप्रो, आवाद गरेको जग्गा हटाई तारबार र बृक्षारोपण	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटो	१५ हेक्टर जमिनमा घर, छाप्रो, आवाद गरेको जग्गा हटाई तारबार र बृक्षारोपण भएको ।
६	भू-संरक्षण, पहिरो, नदि कटान, खोला, नदि किनार तथा जग्गा विकास कार्यक्रम	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९	६०००		
७	गैह्र काष्ठ उद्योग स्थापना र सञ्चालन	सिप विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१८००	अवलोकन र फोटो	३ वटा गैर काष्ठ उद्योग स्थापना र सञ्चालन भएका ।
८	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना र संचालन	प्रविधि विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२०००	अवलोकन र फोटो	१ वटा जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना र संचालन भएको ।
९	जडिबुटी क्षेत्र पहिचान, विकास, संरक्षण र खेती	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	७६००	अवलोकन र फोटो	१५ हेक्टर जमिन जडिबुटी खेतीको लागि पहिचान भएर खेती गरिएको ।
१०	सालको दुना टपरी, फर्निचर तयारी तालिम र सामाग्री अनुदान सहयोग (समूहगत रुपमा)	गरिबी निवारण	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	अवलोकन ,फोटो र भरपाई	९ वटा समुहलाई सालको दुना टपरी, फर्निचर तयारी तालिम र सामाग्री अनुदान सहयोग प्रदान भएको ।
११	सामुदायिक वन क्षेत्र कबुलियती बनको रुपमा (सामुहिक भूँइघाँस, जडीबुटी खेती) विकास भएको	वातावरणीय विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१५००	अवलोकन र फोटो	९ वटा सामुदायिक वनहरु कबुलियती वनको रुपमा विकास भएको ।
१२	सावउसको लागि लेखा तथा अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	अवलोकन र फोटो	१५ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका सदस्यहरुको लागि लेखा तथा अभिलेख व्यवस्थापन तालिम संचालन भएको ।
१३	सामुदायिक वन व्यवस्थापन स्थलगत अभ्यास	सिप विकास	०७८/०७९-०८०/८१	१२००	अवलोकन र फोटो	राम्रो व्यवस्थापन भएका सामुदायिक वनहरुको कम्तिमा १२ पटक स्थलगत भ्रमण संचालन भएको ।
१४	वन डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतना तालिम	क्षमता विकास	०७८/०७९-०८०/८१	३००	अवलोकन र फोटो	१२ पटक वन डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतना तालिम संचालन भएको ।
१५	डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी सामाग्री खरिद		०७८/०७९-०८०/८१	३००	अवलोकन ,फोटो र	३ सेट डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी सामाग्री खरिद भई डढेलो नियन्त्रणमा प्रयोग भएको ।

					बिल भरपाई	
१६	वातावरण दिवस मनाउने	चेतना विकास	०७८/०७९	३००	अवलोकन र फोटो	वार्षिक रुपमा १ पटक गरी ३ वर्षमा ३ पटक मनाएको ।
१७	डढेलो नियन्त्रणको लागि कार्यदल गठन र परिचालन	सिप विकास	०७८/०७९-०७९/८०	६००	अवलोकन र फोटो	डढेलो नियन्त्रणको लागि वार्षिक रुपमा १/१ वटा गरी ३ वटा कार्यदल गठन भई परिचालन गरिएको ।
	वन तथा जैविक विविधता जम्मा			४०४००		

भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	भू-संरक्षण, पहिरो, नदि कटान, खोला, नदि किनार तथा जग्गा विकास कार्यक्रम			६०००	अवलोकन र फोटो	
२	तारजाली सहयोग कार्यक्रम	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन फोटो र बिल भरपाई	६ किमी वन क्षेत्रमा तारको घेरबार भएको हुनेछ ।
३	नदि खोला किनारको बगर भू-क्षय पहिरो जाने संवेदनशिल क्षेत्रमा वृक्षारोपण	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२९००	अवलोकन र फोटो	६ हेक्टर नदि किनारमा बृक्षारोपण गरेर भू-क्षय र पहिरो जान रोकिनेछ ।
४	जोखिमपूर्ण सडकमा बायोइन्जिनियरिङ	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	७५००	अवलोकन र फोटो	१५ किमी सडकमा बायोइन्जिनियरिङ सडक भत्किने
५	जोखिमपूर्ण क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा बायोइन्जिनियरिङ	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६०००	अवलोकन र फोटो	१२ बर्ग किमी क्षेत्रमा बृक्षारोपण तथा बायोइन्जिनियरिङ भएको हुने ।
६	बाढी पहिरोबाट क्षति भएका कुलोको तत्कालिन मर्मत संभार	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	अवलोकन र फोटो	बाढी पहिरोबाट ३ किमी क्षति भएको कुलोको तत्कालिन मर्मत संभार भएको हुने ।
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन जम्मा			२८४००		

वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	सहरी पार्क, बगैचा निर्माण र बृक्षारोपण	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५०००		१५ हेक्टर जमिनमा पार्क,बगैचा निर्माण भई बृक्षारोपण भएको ।
२	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१			
३	फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि उपकरण खरिद	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६०००		फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि ३ सेट उपकरण खरिद भई प्रयोगमा आएका ।
४	फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२१०००		फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी ३ वर्षको अवधिमा कम्तिमा ४२ पटक सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।
५	वातावरण दिवस मनाउने	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३००		वार्षिक रुपमा वातावरण दिवस मनाएको ।

	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन जम्मा			४२३००		
	विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता					
क.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	विपद् पूर्वतयारी योजना निर्माण (गाउँपालिका तथा वडास्तरीय)	वातावरणीय विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	४५००		३ वर्षमा वडा र पालिकास्तरमा विपद् पूर्वतयारी योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको।
२	विपद् व्यवस्थापन कार्यदल गठन (गाउँपालिका तथा वडास्तरीय) तथा परिचालन	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	४५०		१५ वटा विपद् व्यवस्थापन कार्यदल गठन भई क्रियाशिल रहेका।
३	विपद्को समयमा बस्नको लागि सामुहिक आवास निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१८०००		विपद्को समयमा बस्नको लागि ८ वटा सामुहिक आवास निर्माण भई प्रयोगमा आएका।
४	आपत्कालीन उद्दार सामग्रीको व्यवस्था		२०७८/०७९-०८०/८१	१५००		गाउँपालिकाका ३ वटा स्थानमा आपतकालिन उद्धार सामाग्रीको व्यवस्था भई विपद्को समयमा प्रयोगमा आएका।
५	कृत्रिम अभ्यास तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५००		४२ जना स्थानीय स्वयंसेवकलाई विपद्मा उद्धार सम्बन्धी कृत्रिम अभ्यास तालिम सञ्चालन भएको।
६	प्राथमिक उपचार तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३००		३ वर्षको अवधिमा कम्तिमा ३ वटा प्राथमिक उपचार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको।
७	समुदायमा आधारित पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना	चेतना विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५००		विपद् सम्बन्धी ३ वटा समुदायमा आधारित पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना भएको।
८	एम्बुलेन्स खरिद					
९	बारुण यन्त्र खरिद					
	विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता जम्मा			२७७५०		

४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नीति तथा काननुी व्यवस्था, कोरोना महामारीको रोकथाम, कायर्क्रम कार्यान्वयन गर्न पर्याप्त जनशक्तिको व्यवस्था, स्थानीय तह, नीजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्रको सहभागिता, संघ र स्थानीय तहबीचको समन्वय, आयोजनाका निम्ति जग्गा प्राप्ति, विपद् व्यवस्थापन लगायतका विषय अनुकूल हुने अनमुान गरिएको छ । यसो नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहेको छ ।

परिच्छेद ७
संस्थागत विकास तथा सुशासन

७.१ पृष्ठभूमी

स्थानीय तहले संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक अधिकारको संरक्षण सार्वजनिक सेवा सुविधा र अवसरको समानुपातिक र समन्यायिक वितरण तथा व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । सङ्घीय शासन व्यवस्थाको मर्मअनुरुप स्थानीय तहले सार्वजनिक प्रशासनलाई निष्पक्ष, पारदर्शी, उत्तरदायी, नागरिकमैत्री र सहभागितामूलक बनाउदै सुशासन कायम गर्ने नीति लिएको छ। स्थानीय तहले विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था, राष्ट्रसेवक कर्मचारीको कार्यविवरण र आचारसंहिताको तर्जुमा, सार्वजनिक सूचनाको प्रवाह, जनगुनासो व्यवस्थापन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने लगायतका कार्य गदै आएको छ । स्थानीय तहको बढ्दो जिम्मेवारीसँगै सार्वजनिक सेवालाई चुस्त, दुरुस्त,परिणाममुखी र नागरिकमैत्री बनाई सुशासनको प्रत्याभूति गर्न भ्रष्टाचार विरूद्ध शून्य सहनशीलिताको नीति अबलम्वन, व्यवस्थापन परीक्षण, कार्य सम्पादन करार, सेवाग्राही सन्तुष्टि मापन, राष्ट्रसेवकको क्षमता विकास तथा कर्मचारी व्यक्तिगत सूचना प्रणाली (Personnel Information System) स्थापना गर्ने कार्य गरिनेछ । नेपाल सरकारको "समद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को नारालाई साकार पार्न विकास आयोजनालाई समयमै गुणस्तरीय रूपमा सम्पन्न गर्न स्थानीय तहले आवश्यक नीति तथा कानूनको तर्जुमा, संस्थागत व्यवस्था, शासकीय सुधार, कानूनको शासनको अबलम्वन, विद्युतीय शासन प्रणालीको विकास गर्ने लगायतका कार्यहरू सम्पादन गर्नका लागि आगामी तीन वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

७.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या

आवश्यक ज्ञान तथा सीप, भौतिक सुविधा र कार्य प्रक्रियाको कमीको कारण आन्तरिक श्रोतको परिचालन हुन सकेको छैन भने उपलब्ध अनुदान, श्रोत साधन समेत परिणाममुखी र प्रभावकारी रुपमा उपयोग गर्न सकिएको छैन । स्थानीय शासनमा साझेदार विशेष गरी लक्षित वर्ग तथा समुदायहरुको न्यून क्षमताको कारण आन्तरिक तथा वाह्य श्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन हुन सकिरहेको छैन । संभाव्य श्रोतहरुको अध्ययन तथा खोजि, अनुमान तथा प्रक्षेपण, सम्बन्धित निकाय तथा पक्षसँग समन्वय, संविधानले व्यवस्था गरेका अधिकारमा आधारित विषयहरुमा नीतिगत अड्चन तथा प्रयाप्त ऐन नियमहरु तयार गर्न सकिएको छैन तथा न्यून क्षमताका कारण प्रभावकारी रुपमा विकास आयोजनामा आन्तरिक, केन्द्र, वाह्य, नीजि तथा सामुदायिक श्रोत तथा साधनको परिचालन हुन सकिरहेको छैन ।

गाउँपालिकामा क्रियाशिल संघ सस्था तथा निजी क्षेत्रका साझेदारहरुको कमजोर संस्थागत क्षमता विकासले अन्य पालिकाहरुमा जस्तै यस गाउँपालिकामा पनि एकै प्रकारका समस्या भोग्नु परिराखेको अवस्था छ । स्थानीय सरकारमा समायोजन हुनुपर्ने विषयगत कार्यालयहरु अझै सम्म समायोजन हुने व्यवस्था नहुनाले गाउँपालिकाको योजनाबद्ध विकास गर्न दक्ष कर्मचारीहरुको अभाव रहेको देखिन्छ। देशमा विगतको राजनीतिक संक्रमणकाल, राजनीतिक अस्थिरता र शान्ति सुरक्षा एवं भौतिक पूर्वाधार विकासको मन्द गतिका कारण यस गाउँपालिकामा अन्य विकट गाउँपालिकामा जस्तै पर्याप्त सेवा तथा कार्य सञ्चालन हुन सकेको छैन, फलस्वरुप यसबाट जनताले थूप्रै समस्या भोग्नु परिराखेको अवस्था छ ।

चुनौती

संविधान बमोजिम स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्य जिम्मेवारी स्थानीय तह मातहत ल्याउनु, सरल र सहज सार्वजनिक सेवा प्रवाहको लागि सार्वजनिक प्रशासनमा पारदर्शिता, जवाफदेहिता, सहभागिता, नैतिकता र उत्प्रेरणा अभिवृदि गरी सुशासन कायम गर्नु,प्रदेश सरकारका विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन र मूल्यांकन गरी स्थानीय सरकारको अनुभुति जनतामा दिलाउनु,गाउँपालिकाको बढ्दो जिम्मेवारी र दायित्व पूरा गर्नका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत सुनिश्चित गर्नु,वित्तीय सुशासन कायम गर्नु जस्ता चुनौती रहेका छन् ।

७.३ लक्ष्य

सार्वजनिक सेवा प्रवाह प्रभावकारी बनाई सुशासन कायम गर्ने ।

७.४ उद्धेश्य

सार्वजनिक प्रशासनलाई पारदर्शी, परिणामुखी, जवाफदेही र भ्रष्टचारमुक्त बनाई सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

७.५ रणनीति

कानून, न्याय तथा सुशासन

- न्यायिक समितिका काम कारबाहीलाई प्रभावकारी बनाउन वडास्तर र गाउँपालिकास्तरमा मेलमिलाप केन्द्रहरुलाई सबल एवं सक्षम बनाउने ।
- गाउँपालिकालाई आवश्यक पर्ने ऐन कानून विज्ञको परामर्शमा बनाउने ।
- सार्वजनिक सुनुवाईलाई चौमासिक रुपमा वडा र पालिका स्तरमा संचालन गर्ने र सोको प्रतिवेदन लिने ।
- संचारका माध्यमहरु मार्फत गाउँपालिकाका गतिविधिहरु प्रचार प्रसार गर्ने ।

संगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन

- क्षमता विकास योजना अनुरुप गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरु एवं निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुका लागि आवश्यकता पहिचानका आधारमा विभिन्न क्षेत्रसंग सहकार्य गरेर क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- गाउँपालिकामा हाल संचालनमा रहेका शाखाहरुलाई वडा स्तरमा बिस्तार गर्ने ।
- दरबन्दि अनुरुपको स्थायी पदपुर्ति गर्ने ।

स्रोत परिचालन

- करका दर र दायरा बारेमा अध्ययन गर्दै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयलाई बृद्धि गर्ने ।
- गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने श्रोतको प्रभावकारी परिचालनका लागि सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई अवलम्बन गर्ने ।
- गाउँपालिकामा भएको श्रोतलाई आय आर्जन,रोजगारी सृजना र स्थानीय सेवा तथा बस्तुको प्रयोग हुने क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।

तथ्याङ्क प्रणाली र योजना व्यवस्थापन

- गाउँपालिकामा भएका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुलाई आवधिक रुपमा अनलाईन एवं डिजिटलमा रुपान्तरण गर्ने ।
- योजना कार्यान्वयन पूर्व सफ्टवेयर मार्फत योजना संचालन सम्बन्धी प्रक्रियाहरु संचालन गर्ने ।
- तथ्याङ्कका आधारमा योजना तर्जुमा तथा व्यवस्थापन गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने ।

७.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

७.६.१ कानून, न्याय तथा सुशासन

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
कानून, न्याय तथा सुशासन						
गाउँस्तरीय सबै निकायबाट हुने सार्वजनिक सुनुवाई	संख्या			८	८	८
स्थानीय तहमा प्राप्त जन गुनासो/ उजुरी मध्ये समाधान/व्यवस्थापन	प्रतिशत			८	८	८
टोल फ्रि टेलिफोन सञ्चालन	संख्या			७	७	७
इ-गभर्नेन्स मार्फत सेवा प्रदान				पूर्ण रुपमा हुने		
संगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन						
गाउँपालिकाका सबै शाखामा कर्मचारी दरवन्दी पूर्णता	प्रतिशत			१०० प्रतिशत	१०० प्रतिशत	१०० प्रतिशत
प्राविधिक कर्मचारी प्रतिशत						
अप्राविधिक कर्मचारी प्रतिशत						
वडा सचिव पूर्ति	संख्या			७		
सचिवालय भवन निर्माण	वटा					
वडा कार्यालय भवन निर्माण	वटा					
उपभोक्ता समिति गठन तथा परिचालन				भएको	भएको	भएको

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
नियमित अनुगमन,				भएको	भएको	भएको
सार्वजनिक सूचना रेडियोबाट प्रसारीत				गर्ने	गर्ने	गर्ने
टोल फ्रि सम्पर्क नं.	संख्या					
डिजिटल हाजिरी प्रणाली जडान	स्थान			५	७	२०
लक्षित समुदायमा लगानी	प्रतिशत			२०	२५	२५
नोटिसबोर्ड सेवा जडान	संख्या			१२	१६	१७
सेवा केन्द्र बिस्तार	स्थान			७	७	७
नियमित कार्यालय/फाँट सञ्चालन नागरिक वडा पत्र देखिने ठाउँमा टाँसिएको ,आयोजनाका सूचना पाटी .सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई				नियमित भएको भएको भएको भएको	नियमित भएको भएको भएको भएको	नियमित भएको नियमित भएको भएको
बजेट विनियोजन भएको, योजना प्राथमिकता सुची अनुसार कार्यान्वयन भएको ।				भएको	भएको	भएको
समावेशी उपभोक्ता समिति गठन, निर्णय प्रक्रियामा समावेशी प्रतिनिधित्व, सेवा प्रवाहमा सहज पहुँच				भएको	भएको	भएको
मागमा आधारित बजेट विनियोजन अनुगमन गरिएका आयोजनाको अनुगमन निर्देशिका तयारी तथा पालनागाउँपालिकामा आवधिक योजना अनुसार बार्षिक योजनाको कार्यान्वयन						
तथ्याङ्क प्रणाली र योजना व्यवस्थापन						
राजश्व संकलनको स्रोत अध्ययन तथा पहिचान, संकलन तथा परिचालन निर्देशिकाको कार्यान्वयन उत्पादन क्षेत्रमा लगानी						
गाउँपालिकाको कार्यक्रम आयोजना सम्पन्न	प्रतिशत					
वातावरणमैत्री स्थानीय शासन वडा घोषणा	संख्या					
गाउँपालिकामा सवारी साधन संख्या मोटरसाइकल, गाडी, जि.पि.एस., फोटोकपि मेशिन, लेवल मेशिन, थेडोलाइट, प्रिन्टर, नेटवर्किङ सर्भर इक्यूमेन्ट, वैकल्पिक उर्जा (सोलर), टाइफर मेशिन	वटा					
समन्वय भई कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन भएको	संख्या					
श्रोत समायोजन भएको मात्रा	रकम					
खुला दिशामुक्त	गा.पा.			भएको	भएको	भएको
पूर्ण सरसफाइ	बस्ती			उन्मुख	उन्मुख	उन्मुख
प्राविधिक साक्षरता	प्रतिशत					
प्राविधिक सामाग्री प्रयोग गर्नेको	प्रतिशत					
फाइलको सट्टा कम्प्यूटर प्रयोग गरिएको	प्रतिशत					

७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु हजारमा)				बजेटको श्रोत (रु हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७८/७९	६४५६६.७	३७४८४.३२७	२७०८२.३३९	०	२९२२.१५८	५१९९६.०१४	९६४८.४९४	०
२०७९/८०	७१०२३.३	४१२३२.७६	२९७९०.५७३	०	३२१४.३७४	५७१९५.६१६	१०६१३.३४३	०
२०८०/८१	७८१२५.७	४५३५६.०३६	३२७६९.६३१	०	३५३५.८१२	६२९१५.१७७	११६७४.६७८	०
जम्मा	२१३७१५.७	१२४०७३.१२४	८९६४२.५४३१	०	९६७२.३४४	१७२१०६.८०८	३१९३६.५१५	०

७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

७.८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
कानून, न्याय तथा सुशासन						
१	ऐन नियमहरुको निर्माण	संगठनात्मक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन	स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि आवश्यकता अनुसार ऐन,नियमको निर्माण भएको
२	अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्यक्रम	जवाफदेहिताको विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३०००	फोटो र अवलोकन	वर्षमा कम्तिमा २ पटकका दरले ६ पटक योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन र मुल्यांकन भएको ।
३	सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परीक्षण	जवाफदेहिताको विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१३५००	फोटो र अवलोकन	चौमासिक रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परीक्षण कम्तिमा ४५ पटक सञ्चालन भएको ।
४	न्यायीक समिति, इजालस, मेलमिलाप केन्द्रको संस्थागत विकास कार्यक्रम	संस्थागत विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२४००	फोटो र अवलोकन	३ वर्षमा ३ पटक न्यायीक समितिका लागि संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन भएको ।
५	न्यायीक समिति, मेलमिलाप केन्द्र कर्मचारी र जनप्रतिनिधिको क्षमता विकास कार्यक्रम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	६००	फोटो र अवलोकन	६ पटक न्यायीक समिति, मेलमिलाप केन्द्र कर्मचारी र जनप्रतिनिधिको लागि आवश्यक क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन भएको ।
६	मानव अधिकार प्रवर्द्धन	व्यक्तित्व विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३००	फोटो र अवलोकन	मानव अधिकार प्रवर्द्धन सम्बन्धी वर्षमा १ पटकका दरले ३ वर्षमा ३ पटक कार्यक्रम संचालन भएको ।
	कानून, न्याय तथा सुशासन जम्मा			२२८००		
संगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन						
क्र.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि क्षमता अभिबृद्धि तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१०८००	फोटो र अवलोकन	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता अभिबृद्धिका लागि ३६ पटक तालिम सञ्चालन भएको ।
२	अनुगमन तथा मूल्याङकन तालिम	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५००	फोटो र अवलोकन	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि अनुगमन तथा मूल्याङकन तालिम ३ पटक संचालन भएको ।
३	अध्ययन अवलोकन भ्रमण	क्षमता विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१००००	फोटो र अवलोकन	३ वर्षको अवधिमा २० पटक अध्ययन अवलोकन भ्रमण गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिइएको ।
	संगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन जम्मा			२२३००		
स्रोत परिचालन						
क्र.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	उद्धेश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	पुष्ट्याई	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	गाउँपालिका कार्यालय भवन निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२००००	भवनको फोटो तथा अवलोकन	गा.पा.को प्रशासनिक भवन निर्माण भई सेवा प्रवाह हुने गरेको ।

२	वडा कार्यालय भवन निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	३६०००	भवनको फोटो तथा अवलोकन	३ वटा वडामा वडा कार्यालय भवन निर्माण भई उक्त भवनबाट सेवा प्रवाह भएको ।
३	सभा भवन निर्माण	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१		भवनको फोटो तथा अवलोकन	
४	गा.पा. फर्निचर	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५०००	बिल भरपाई र अवलोकन	गा.पा. कार्यालयलाई ३ वर्षमा आवश्यक पर्ने फर्निचर खरिद गरी प्रयोगमा आएको ।
५	गा.पा. कार्यालय उपकरण खरिद	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१५०००	बिल भरपाई र अवलोकन	गा.पा. कार्यालयलाई आवश्यक पर्ने ३ सेट उपकरण खरिद गरी प्रयोगमा आएको ।
६	वडा कार्यालय उपकरण तथा फर्निचर खरिद	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१०८००	बिल भरपाई र अवलोकन	गा.पा. र वडा कार्यालयका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण तथा फर्निचर खरिद गरी प्रयोगमा आएका ।
७	सवारी साधन खरिद	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	२४०००	बिल भरपाई र अवलोकन	गा.पा. लाई आवश्यक पर्ने ३ वटा सवारी साधन खरिद गरी प्रयोगमा ल्याएको ।
८	सवारी साधन खरिद (टिपर)	भौतिक विकास	२०७८/०७९-०८०/८१	१२८००	बिल भरपाई र अवलोकन	२ वटा टिपर खरिद गरी गा.पा.ले प्रयोग गरेको र भाडामा लगाएको ।
	स्रोत परिचालन जम्मा			१३३६००		
	तथ्याङ्क प्रणाली र योजना व्यवस्थापन					
क.सं.	**उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना**	**उद्धेश्य**	**अवधि (शुरु र समाप्ति)**	**कुल लागत (रु हजारमा)**	**पुष्ट्याई**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**
१	इन्टरनेट तथा सूचना प्रविधि व्यवस्थापन (गा.पा.तथा वडा)		२०७८/०७९-०८०/८१	१५०००	बिल भरपाई र अवलोकन	इन्टरनेट तथा सूचना प्रविधि व्यवस्थापनका लागि ३ सेट सामान खरिद गरि प्रयोगमा ल्याएको ।
	तथ्याङ्क प्रणाली र योजना व्यवस्थापन जम्मा			१५०००		

७.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सार्वजनिक निकायको प्रभावकारिताका लागि पर्याप्त स्रोत र साधन, प्रविधि तथा दक्ष जनशक्तिको कमी जोखिमको रूपमा रहेका छन् । साथै युवा पुस्ता स्वदेश भित्र भन्दा बाहिरी मुलुकमा अध्ययन तथा रोजगारीका लागि आकर्षित हुनु तर नेपालमा अध्ययन सँगै रोजगारीको अवसर नहनु थप जोखिम प क्ष जिम्मेवार रहेको छ । स्रोत र साधन, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको उत्पादन तथा विकास हुने, दक्ष तथा प्रविधिमैत्री व्यवस्थापनबाट सेवा प्रवाह र विकास निर्माणका कार्य छिटो, छरितो, पारदर्शी, मितव्ययी तथा गुणस्तरीय हुने अनुमान रहेको छ ।